БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 28 март Чоршанба
№ 60 (13 496). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

Комсомол: кеча, бугун, эртага

Ҳужжатлар қулига айланиб қолмайлик

Собир Пиримов 1960 йилда туғилган. 1982 йилда Тошкент Давлат дорилфунунининг журналистика факультетини тамомлагач, Карпатбўйи ҳарбий мавзесида хизмат қилди. 1984 йилдан буён комсомол ишида. Унинг комсомол турмушидаги муҳим муаммоларни акс эттирган қатор мақолалари рўзномамиз саҳифаларида эълон қилинган. Айни кунда у Шаҳрисабз шаҳар комсомол қўмитаси комсомол ташкилотлари бўлимига етакчилик қилмоқда.

— Собир кейинги йилларда мамлакатимизда бўлаётган туб ўзгаришлар ҳаётнинг барча жабҳаларида кўзга ташланмоқда. Турли норасмий ташкилотларнинг кўпайиши ва бошқа сабабларга кўра, комсомолга кирувчиларнинг сони камайиб бораяпти. Сизнингча, келажакда комсомол яшаб қоладими?

— Албатта, жамоат ташкилоти сифатида яшаб қолади. Балки келгусида комсомол ташкилотлари шаклан, тузилиши жиҳатидан тубдан ўзгариши мумкин. Бунга ҳозирдан илк қадамлар қўйилмоқда. Лекин ўз мақсади, вазифасини тўлалигича сақлаб қолади.

Тўғри комсомол ҳақида ҳозир турли хил фикрлар, таклиф, мулоҳазалар билдирилмоқда. Сиз берган савол ёшларнинг жуда катта баҳс, мунозараларига сабаб бўлаяпти. Яширишнинг ҳожати йўқ, бугун ёшларнинг ВЛКСМ сафидан чиқиш ёки тўғридан-тўғри у билан алоқасини узиб қўйиши сезиларли даражада кўзга ташланаяпти. Аммо аксарият ёшлар ўз тақдирларини комсомол билан боғлашдан чўчимаяптилар. Бу ёшларимизда ВЛКСМнинг жамиятимизда ўз мавқеини қайта тиклаб олишга ишонч сўнмаганлигидан далолат бериб турибди. Ўз ўрнида бу биз комсомол ходимлари учун берилган сўнгги имконият ҳамдир.

ВЛКСМда рўй берган аҳвол ҳақида гап борганида, бу масалага бир ёқлама ёндашиш унчалик тўғри бўлмайди. ВЛКСМ ҳам барча жамоат ташкилотлари қатори турғунлик йилларидан каттагина меросни орқалаб чиқди. Шу туфайли бугун ВЛКСМ ҳам бу юкдан халос бўлиш учун курашмоқда. Агар ВЛКСМ ҳам янгиланиш сари бориб, барча синовлардан муваффақиятли ўтса, келажакда ёшларнинг ишончли жамоат ташкилоти бўлиб қолади. Аввало, бу биз ёшларга боғлиқ. ВЛКСМнинг ҳозири ҳам, келажаги ҳам бизнинг қўлимизда.

— Ўтган йили ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг пленуми қарори билан бошқа ишдан озод этилган комсомол ходимларининг ойлик иш ҳақи оширилди. Бу ҳақда турли фикрлар билдирилмоқда. Сиз бунга қандай қарайсиз?

— Гап аввало ҳар бир комсомол ходими ўзига бериладиган ойликни ҳалоллаб олишида. Хўш, нимага комсомол ходимлари бошқаларга қараганда қашшоқ яшаши керак? Ахир ҳозир бор имконият одамларнинг турмуш шароитини яхшилашга қаратилган-ку!

Комсомол аппаратига янги ишга келган кезларим 140 сўм ойлик олардим. Узоқдан қатнаб ишлаганим учун бу пул йўл кирамга ҳам етмасди. Ўшанда айрим одамлар, — бу ерга бекорга ишга ўтибсиз. Бу ерда ҳамёни тўла, рўзғор кечиришни, ойлик иш ҳақини ўйламайдиган, тагида «тойчоғи» бўлган ёшлар ишлаши керак. Сизнинг ўрнингиз бошқа жойда, дейишганди. Бу таъналар қаттиқ нафсониятимга тегарди. Аслида эса улар тўғри гапиришарди. Чунки ҳақиқатдан ҳам шундай эди.

Менимча, комсомол ходимларига бажарган ишига, қобилиятига қараб ҳақ тўлаш керак. Ўшандагина қалбида юксак мақсади бўлган ишчи, колхозчиларнинг фарзандлари ҳам ўзларини комсомол ишида нималарга қодир эканликларини кўрсатиш имкониятига эга бўлишади.

Ҳозирча комсомол аппарати кўпинча мансабдор, бадавлат одамларнинг фарзандлари учун мансаб пиллапояси бўлиб хизмат қилиб келмоқда. Ҳақиқатни ошкора айтсангиз раҳбарларга ёқмайсиз. Сизни «оқ қарға»га чиқариб қўйишади. Қани энди, «оқ қарға»лар орамизда кўпроқ бўлса?

— ВЛКСМнинг XXI съездидан нималарни кутаяпсиз? ВЛКСМнинг Устав лойиҳаси ҳақида қандай фикрдасиз?

— Яқинда комсомол ходимларидан бири менга, съезддан сўнг ишимизда ўзгариш бўладими? — деб савол берганди. Нимагадир биз ҳамма ўзгариш юқоридан бўлишини кутиб турамиз. Бу энг ёмон иллат. Аслида ўзгариш қуйидан бўлса, юқори комсомол органлари ўз-ўзидан ишларида ўзгариш ясашга мажбур бўлишади.

Менимча, бу съезд олдингилардан тубдан фарқ қилса, ажабмас. Албатта, съезд ёшларнинг кучли баҳслари, тортишувлари асосида ўтади. Истардимки, ўша баҳслашадиганлар орасида жумҳуриятимиздан сайланган делегатлар ҳам кўпроқ бўлса. ВЛКСМ Устави лойиҳаси кўп жиҳатлари билан менга манзур бўлди. Айниқса бошланғичларни мустақиллигини ошириш намоён бўлган. Лекин лойиҳа юзасидан эътирозларим ҳам йўқ эмас. Масалан, ВЛКСМга 14 ёшдан, ҳатто 14 ёшга тўлмаганларни ҳам қабул қилиш комсомол сафини мустақил фикрсиз, ҳали комсомол бўлишга лойиқ бўлмаган ёшлар ҳисобига кўпайишига олиб келади. Менимча, ВЛКСМ сафига қабул қилишни камида 16 ёшдан қилиб белгилаш керак. Шунингдек бошланғич комсомол ташкилотларининг мустақиллигини ошириш учун улар қабул қилган қарор, агар у ВЛКСМ Уставига зид бўлмаса, дахлсиз қолиши керак.

Яна шуни айтишим керакки, комсомол ички союз ишларига тааллуқли йўриқномаларни ишлаб чиқиш ҳуқуқи тўла жумҳурият, вилоят комсомол ташкилотларига берилиши керак. Ҳужжатларда ҳар бир жойнинг шарт-шароити, имконияти ҳисобга олиниши лозим. ВЛКСМ Марказий Қўмитаси қабул қилган ҳозирга йўриқномаларда худди шу нарса етишмайди.

Кўпинча биз бошқа жумҳурият комсомол ташкилотларидан андоза кўчиришга шошилаяпмиз. Аслида комсомол ишида ҳам миллий руҳ, анъана ўз ифодасини топиши керак. Масалан, мўмай даромад топиш йўлида дискоклуб, видеобар каби шарқ мамлакатларига хос бўлмаган ёшларнинг дам олиш масканлари кўпайиб кетди. Вақти келиб, булар бизнинг ҳаётимизга сингиб кетмаганлиги кўриниб қолди. Мен бундай масканларнинг бўлишига қарши эмасман. Лекин ўша масканлар қаторида Ўрта Осиё йигит-қизлари руҳига мос масканлар ҳам бўлиши керак. Масалан, ўзини билган ўзбек, тожик, қирғиз, қозоқ қизи беҳаё фильмларни кўриш, эчкига ўхшаб сакраб ўйинга тушиш учун юқоридаги масканларнинг эшигидан мўраламаса ҳам керак.

— Сизнингча, ҳозирги комсомол етакчилари қандай бўлиши керак?

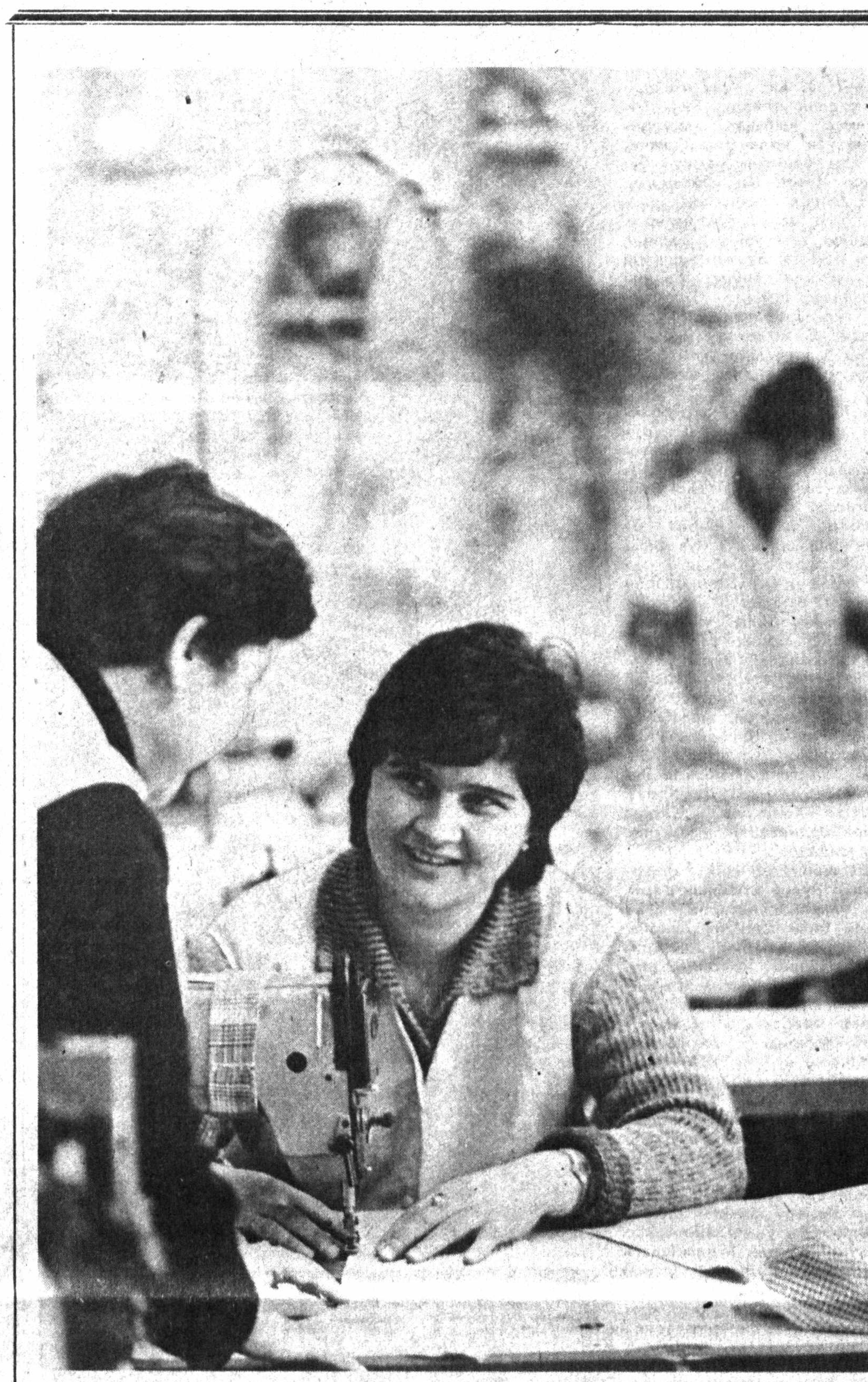
— Ҳа, комсомол етакчиси қандай бўлиши кўп нарсани ҳал этади. Чунки жамоада шахснинг ролига тўғри баҳо беришимиз керак.

Комсомол етакчиси тўғридан-тўғри юқорининг кўрсатмасини қуйига етказиш билан чегараланмасдан, ўзи ижодий янгиликлар ярата олиши керак. Энг асосийси комсомол ходимлари сохта сиёсатчи бўлишдан ўзларини тийишлари керак.

Ҳозир комсомол ходимларида бой билим, тажриба, ишда қатъиятлилик етишмайди. Ҳар биримиз аввало ёшларнинг маънавий оламини, илмий дунёқарашини шакллантириш ҳақида қайғуришимиз керак. Ўшандагина ёшларнинг қалбига йўл топа оламиз. Ҳеч бир комсомол ходими йўриқномаларнинг қулига айланиб қолмаслиги лозим. Чунки ҳозирги вазиятда кеча қабул қилинган қарор бугунимизга мос келмай қолгани каби, ҳужжатлар ҳам вақти-соати билан эскириб бориши табиий. Шундай экан, ҳар биримизга асосий қўлланмани комсомол аъзолари, вазият, вақт белгилаб бериши керак.

Ўрни келганда мен бошланғич комсомол ташкилотлари ҳақида ҳам тўхталмоқчиман. Улар комсомолнинг ўзагини ташкил қилади. Демак, биз барча кучларни ўша ўзак атрофига жипслаштиришимиз зарур. Бошланғич фақат юқори комсомол органлари, айниқса, аппарат учун ишлабгина қолмасдан, балки юқори комсомол органлари бошланғичларнинг манфаатлари йўлида ишласин.

А. СУЛТОНОВ суҳбатлашди.

«Жумҳуриятимизга иқтисодий мустақиллик керак!» Тошкентда ўтаётган XII чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг I сессиясида халқимиз томонидан сайланган депутатлар ана шу жумлаларни такрор ва такрор баён этмоқдалар. Ва ҳар биримиз шу кунларда ойнаи жаҳон шарофати билан, бу ердаги баҳс-мунозараларнинг гувоҳи бўлиб турибмиз. Ана шуларнинг бари қайта қуриш ва демократия туфайли содир бўлмоқда.

Қарши тикувчилик ишлаб-чиқариш бирлашмаси жамоаси бундай мустақилликни ўтган йилдан бошлаб олган эди. Корхона вилоятдаги энг йирик енгил саноат шохобчаларидан бири саналади. Бу ерда эркаклар ва болалар кўйлаклари, мактаб либослари ишлаб чиқарилади. Агар илгари корхонада тайёрланаётган ҳар бир буюмнинг нусхаси жумҳурият либослар уйида тасдиқланган бўлса, эндиликда бу вазифани бирлашма қошида ташкил топган тажриба цехи ҳамда мутахассисларнинг ижодий кенгаши ўз зиммасига олди. Ўз навбатида бу омил корхонага истеъмолчилар эҳтиёжини инобатга олиб бориш имконини берди.

Яна шуни айтиш керакки, иқтисодий мустақиллик шароитида корхонада анча миқдорда маблағ тежаб қолинди. Авваллари эса ишлаб чиқилган ҳар бир либос учун тошкентлик бичиқчиларга ўртача 250-300 сўмдан тўлашга тўғри келарди.

СУРАТДА: (чапдан ўнгга) бирлашма тажриба цехи бичиқчилари Элсуяр Субонова ҳамда Фотима Жабборовалар.

ЎзТАГ мухбири Ш. ШАРОПОВ олган сурат.

СССР Олий Советида

1990 йил 13 март куни Литва ССР Олий Совети шу республикадан сайланган СССР халқ депутатларини уларнинг ҳуқуқий мақомидан маҳрум этиш тўғрисида қарор қабул қилди. Литва ССР Олий Советининг қарорида айтилишича, унинг гражданлари «Литва республикаси Олий Советининг махсус қарорисиз бошқа давлатларнинг, шу жумладан СССРнинг олий органлари ишида иштирок этиш ҳуқуқига эга эмаслар».

Вужудга келган вазият шунингдек, депутатлардан тушган илтимослар муносабати билан СССР Олий Совети бу масалани 26 март куни ўз мажлисида кўриб чиқди. СССР Конституциясининг 106-моддаси ва «СССРда Халқ депутатлари мақоми тўғрисида»ги СССР Қонунининг 2-моддасига мувофиқ СССР халқ депутатларининг ваколатлари Иттифоқ қонунлари билан белгилаб қўйилиши таъкидланди. Депутат уни сайлаган жамоат ташкилоти чақириб олган тақдирда ёки СССР Халқ депутатлари съездининг ёхуд СССР Олий Советининг қарори билан бу ваколатлар бекор қилиниши мумкин.

Шундан келиб чиқиб, СССР Олий Совети Литва ССР Олий Советининг Литва ССРдан сайланган СССР Халқ депутатларини уларнинг мақомидан маҳрум этиш тўғрисидаги қарори қонуний кучга эга эмас, деб қарор қабул қилди.

Литва ССР давлат ҳокимияти ва бошқарув идораларига ҳамда СССР Иттифоқининг тегишли идораларига СССР Халқ депутатларининг СССР Конституцияси ва «СССРда Халқ депутатлари мақоми тўғрисида»ги СССР Қонуни билан гарантияланган ҳуқуқларига Литва ССР территориясида амал қилинишини таъминлаш хусусида кўрсатмалар берилди.

Тоғли Қорабоғдаги вазият

СТЕПАНАКЕРТ. (ТАСС мухбири). Тоғли Қорабоғ автоном областидаги вазият яна беқарор бўлиш хавфи остида турибди. Тоғли Қорабоғ автоном области фавқулодда ҳолат районининг ва Озарбайжон ССРнинг у ерга яқин районлари комендатурасида ТАСС мухбирига хабар қилишларича, бугун Тоғли Қорабоғ автоном областининг Мардакерт районидаги Дрмбон қишлоғи яқинида озарбайжон миллатига мансуб кишилар тушиб, Мир Баширдан Келбажарга кетаётган автобус ўққа тутилган.

Дастлабки маълумотларга қараганда, бир йўловчи ҳалок бўлган, тўрт киши яраланган. Воқеа содир бўлган жойга етиб келган оператив группа бу ерда автомат қурол ва карабин ўқларининг гильзаларини топди. Милиция ходимлари ички қўшинлар бўлинмалари ёрдамида жиноятчиларни аниқлаш ва қўлга олиш юзасидан оператив-қидирув тадбирларини ўтказмоқдалар.

Ҳарбий комендатура сиёсий бўлимининг бошлиғи полковник П. Г. Богодуховнинг фикрича, бугун, автоном областидаги вазиятни янада нормаллаштириш учун шароит вужудга кела бошлаган бир пайтда экстремист кучлар фаолиятининг яна бошланиши ҳаққоний равишда норозиликка сабаб бўлмоқда. Улар ижобий силжишларга тўсқинлик қилибгина қолмай, Тоғли Қорабоғдаги вазиятни нормаллаштириш йўлидаги олға ҳаракатга ғов бўлмоқда, озарбайжон халқига ҳам, арман халқига ҳам зарар келтирмоқда.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлиси тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

27 март куни ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг биринчи сессияси ўз ишини давом эттирди. Мажлисни Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси М. И. Иброҳимов очди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов республика ҳукуматининг янги составы юзасидан таклифлар киритди. Олий Совет ушбу таклифларни доимий комиссияларда дастлабки тарзда муҳокама этиш учун топширишга қарор қилди.

Шундан сўнг Ш. Р. Мирсаидов ҳукуматнинг келгусидаги фаолият программаси ва Ўзбекистон ССРнинг иқтисодий мустақиллигини шакллантиришнинг асосий йўналишлари тўғрисида маъруза қилди.

Маъруза юзасидан бўлган музокараларда Ўзбекистон ССР Халқ депутатлари Б. М. Маҳмудов, А. Ҳ. Тожиев, Т. Б. Режапов, Б. Қ. Алиев, Э. Н. Хўжаев, С. Умаров, А. А. Қаландаров, Э. Т. Шайхов, В. А. Паттаев, В. Н. Сигедин, С. Т. Жўраева, М. О. Қобилов, Х. Э. Бердиев, Т. П. Ҳидиров, З. Иброҳимова, Т. Р. Қиличов, В. И. Криворучко, И. Юсупов, Т. Зоҳидбоева, Қ. Халимбетов, С. Тошпўлатов, В. С. Содиқов сўзга чиқдилар.

Олий Совет Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг маърузаси юзасидан қарорлар ишлаб чиқиш билан шуғулланувчи таҳрир комиссиясини тузди.

Олий Совет Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримовнинг тавсиясига мувофиқ Р. А. Хачатуровни Ўзбекистон ССР давлат Бош ҳакамы этиб тайинлади.

Олий Совет Ш. З. Уразаевни Ўзбекистон ССР Конституцион назорат Комитетининг Раиси этиб сайлади.

Сессияда Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссияларининг аъзолари тасдиқланди.

28 март куни сессия ўз ишини давом эттиради.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИНИНГ МУХБИРЛАР БИЛАН СУҲБАТИ

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов 27 март куни мухбирлар билан суҳбатлашди. У журналистларнинг кўпдан-кўп саволларига жавоб қайтарди.

Суҳбат ҳақидаги батафсил ҳисобот матбуотда эълон қилинади.

(ЎзТАГ).

Янгиликлар

Жумҳуриятимизда:

Шавкатли меҳнат учун

ОЛМАЛИҚ мебель комбинати жамоаси 1989 йил иш якунларига кўра Бутуниттифоқ социалистик мусобақасининг ғолиби деб топилди.

Иттифоқ министрлиги ва тармоқ касаба уюшмаси Марказий Қўмитанинг раҳбарлари имзо чеккан телеграммада Олмалиқ мебелчилари меҳнат унумдорлигини ўстиришда рекорд кўрсаткичга, маҳсулотнинг юқори сифатли бўлишига эришганликлари таъкидланган. Улар зарбдор меҳнатлари учун кўчма Қизил байроқ ва пул мукофоти билан тақдирландилар.

Олмалиқ мебель комбинати жумҳуриятимизда биринчилардан бўлиб хўжалик ҳисобининг иккинчи андозасини ўзлаштирди. Пировард натижани кўзлаб меҳнат қилиш, бозор эҳтиёжларини аниқ билиш ишлаб чиқарилаётган маҳсулот турларини тез янгилашга ёрдам бермоқда. Ўтган йили савдо тармоқларига планга нисбатан анча кўп, 1,8 миллион сўмлик юмшоқ мебель чиқарилди. Олмалиқликлар жами ўн беш хилдан кўпроқ мебель, хилма-хил халқ истеъмол моллари чиқаришмоқда.

Фойда пландаги кўрсаткичлардан анча ошиб кетди. Ундан унумдор ускуналар сотиб олишда ва ижтимоий-маданий-маиший иншоотлар қурилишида фойдаланмоқдалар. Олмалиқ мебелчилари ҳар йили битта кўп квартирали уйни фойдаланишга топширмоқдалар.

Шартномага садоқат

ЗАВОД тамғасининг шарафи ҳамма нарсадан ҳам юқори — Чирчиқдаги «Ўзбекхиммаш» корхонасида ана шу принципга сўзсиз риоя этишади. Бу ерда йил бошидан бери мамлакатимиздаги йигирмадан ортиқ саноат корхонасининг буюртмалари белгиланган муддатда аниқ бажарилди.

Чирчиқ турбокомпрессорлари халқ хўжалигининг барча тармоқларида кенг қўлланилмоқда. Мана ҳозир ҳам юксак унумли, пишиқ-пухта ускуналар Архангельск целлюлоза-қоғоз комбинатига, Фарғона фуран бирикмалари заводига, Кохтла-Ярва кимёгарларига жўнатилди.

Бозор муносабатларига ўтилиши яккахокимликни қўлга киритган кўп корхоналарда «Идоравий худбинлик» деб аталмиш нохуш ҳолатни келтириб чиқармоқда. Бунда давлат буюртмаси баҳонасида улар ўзлари учун керакли бўлган турли-туман тақчил молларни «ундириб» олишга ҳаракат қиладилар.

Чирчиқликлар бу йўлдан боришмади. Бозорнинг беқарорлиги вақтинчалик ҳодиса, дейишмоқда улар. Иқтисодий муносабатлар изга тушиши билан ўзаро фойдали шерикчилик биринчи ўринга чиқади. Шу боисдан «фирманинг шарафи», маҳсулот сифати учун кураш келгусида катта фойда келтирадиган сармоя ҳисобланади. Бу йил завод жамоаси Шарқий Европа мамлакатларидаги кимё корхоналарининг масъулиятли буюртмаларини бажаришлари керак.

Аъло ишлагани учун

СОДИҚОВЛАРНИНГ ишчилар сулоласига кенг ва ёруғ беш хонали уйнинг калити топширилди. Гулистон тикувчилик бирлашмасида ўн бир йил тер тўккан Муҳаббат Содиқова шу корхонада ишлаётган қизлари Насиба, Жамила ва Шоиралар билан бирга уй тўйини ўтказди. Улар серунум меҳнат қилганликлари туфайли уй олиш учун навбатда узоқ туришмади. Яхши меҳнат эвазига имтиёз олган бу хонадон файзли уй-жойга эга бўлди.

Ҳозир бирлашма ветерани 1996 йилнинг январь ойи ҳисобига ишламоқда. Муҳаббат опа корхонада ўз ишининг зўр мутахассиси ҳисобланади. Қизлари — тикувчилар Жамила билан Шоира ўз оналарининг маҳоратини қунт билан ўрганишмоқда. Фақат катта қизи Насиба оила касбини «ўзгартирди» — у зардўзлик цехида ишламоқда.

Қаршида телемарказ

ҚАШҚАДАРЁ вилоятидаги навқирон қўриқ Муборак шаҳрида ўзининг ретранслятори пайдо бўлди. Шаҳар аҳолиси эндиликда ўз телеэкранларида маҳаллий ахборотларни эшитадилар, талабларга кўра фильмлар томоша қиладилар. Шаҳарнинг ёшлар уйида жамоатчилик асосида телестудия ишлай бошлади.

Ҳозирги беш йилликда кўҳна Шаҳрисабзда ретрансляция — ўтказиш станцияси қурилиши планлаштирилган. Вилоят маркази Қаршида бу йилнинг ўзидаёқ телемарказ қурилиши бошлаб юборилади. Мана шу мақсад учун тўққиз миллион сўм ажратилади.

(ЎзТАГ).

МАТБААНИНГ СЕҲРЛИ ОЛАМИ

Яна икки ойдан сўнг мактабларда сўнгги қўнғироқ чалинади. Битирувчилар мустақил ҳаётга қадам қўядилар. Шу кунларда эса уларни келгусида қайси касб эгаси бўлиш муаммоси ўйлантираётганлиги табиий. Биров инженер бўлишни орзу қилади. Яна кимдир тарбиячи, муаллим, агрономликни ҳавас қилади.

Ҳар куни китоб саҳифаларини варақлаб, рўзнома ва журналларга кўз югуртириб, матбаачиликни ният қилганлар қанча. Бугунги суратли лавҳамиз ана шундай касб эгаларини тайёрлаётган ҳунар даргоҳи ва унинг фаолияти ҳақида.

Пойтахтимиздаги 2-ўрта ҳунар-техника билим юртининг ташкил топганига келгуси йилда 60 йил тўлади. Бу муддат айтишга осон. Аммо ана шу вақт ичида билим юртини қанчадан-қанча кишилар тамомлаб чиқди. Улар бугунги кунда жумҳурият матбаачилигининг ўзагини ташкил этадилар. Шунингдек, улар орасидан олимлар, зиёлилар, тажрибали мураббийлар етишиб чиққанлиги ҳам сир эмас.

Хўш, бу ерда қандай мутахассислар тайёрланади? Бундан икки йил муқаддам СССР Халқ таълими Давлат қўмитаси қабул қилган қарорда янги касблар бўйича мутахассисларни ўқитишни йўлга қўйиш вазифаси белгиланган эди. Шунга мувофиқ, билим юртида ҳам офсет босма, ҳарф терувчи, хато тузатувчи (корректор), режалаштирилган суратли ҳарф терувчи касблари бўйича йигит-қизларни ўқитиш мумкин эди.

Бунинг учун нима қилиш лозим эди? Билим юрти маъмурияти ГипроНИИполиграф институтининг Тошкент тармоғи билан алоқани мустаҳкамлашни биринчи галдаги вазифа қилиб қўйди. Ҳамкорликда цехларни қайта жиҳозлаш, машиналарни технологик лойиҳага асосан ўрнатишга келишиб олинди. Шундай қилиб 14 та линотип машина рисоладагидек жойлаштирилди.

Суратли ҳарф териш цехи учун эса «Каскад» туркуми сотиб олинди. Уни Ленинграднинг «Ленполиграфмаш» матбаа машинасозлари етказиб беришди. 13 та режалаштириш, шунингдек суратли ҳарф териш машиналари ушбу комплексга киради. Янги техника мосламалари замонавий ўқитиш талабларига тўла жавоб беради. Билим юртининг учта гуруҳи ўқувчилари ана шу комплексда малака эгаллашаётир. Шу билан бирга линотип машиналарида ва қўлда ҳарф териш машиналарида ҳам иккитадан гуруҳ амалий машғулотлар ўтказмоқда.

Яна шуни айтиш керакки, бугунги кунда жумҳурият рўзномалари, шунингдек, бир қанча ноҳиялар рўзномалари офсет босма усулида чоп этилмоқда. Аммо улар учун малакали мутахассислар деярли етишмайди. Шу муносабат билан билим юрти маъмурияти зиммасида ана шундай кадрларни тайёрлаш вазифаси туради. Бироқ моддий-техника базаси-чи, кундалик талабга жавоб бера оладими? Очиғи, бу ерда бундай имконият ва шароитнинг ўзи йўқ эди.

Офсет усулининг бўлғуси матбаачиларини ўқитиш мақсадида Чехословакиядан «Доминанд—714» ва «Ромайор» дастгоҳлари олинди. Бу қулайликдан нафақат маъмуриятнинг ўзи, қолаверса ўқувчилар ҳам бениҳоя мамнун бўлишди. Қувонмай бўладими, ахир? Оппоқ халатларда шинам, ёруғ ва кенг хоналарда ўқишнинг ҳам ўзига яраша гашти бор-да! Бундан ташқари 4 та гуруҳда ёшлар бадиий муқовалаш, юмшоқ муқованинг сир-асрорларини ўрганишади. Янги қоғоз қирқиш, тахлаш дастгоҳлари ҳам бўлажак ҳунармандлар ихтиёрида.

— Кейинги 3-4 йил мобайнида ҳунар масканимиз моддий-техника базаси анча мустаҳкамланди, — дейди билим юрти директори, тажрибали мутахассис Назар Исмоилович Оллаберганов. — Бироқ бу билан ишимизнинг муваффақиятига кафолот бериш қийин. Мавжуд имкониятларни малакали усталар, ўқитувчилар билими билан уйғунлаштириб олиб бориш зарур. Билим юртимизда бундай ғамхўр устозлар етарли. Ишлаб чиқариш таълими катта устаси Воҳид Усмонов, ишлаб чиқариш бўлими бошлиғи Римма Зеленская, усталардан Замира Эшматова, Надежда Бегунова, Галина Демидова, Маъсуда Холиқова, Хатира Раҳмонбердиевалар шулар жумласидандир.

Ёшларнинг ҳақиқий ҳунармандлар бўлиб етишишига эришиш, уларнинг назарий ва амалий билимларини ошириш бизнинг бирдан-бир мақсадимизга айланиб қолган. Дарвоқе, ана шу кўникмаларнинг ҳаммаси бўлажак матбаачиларнинг бевосита маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнида эгалланади.

Директор сўзларига яна бир нарсани қўшимча қилмоқчимиз. Билим юртида ўқувчиларнинг бўш вақтларини мароқли ўтказишлари учун шарт-шароит етарли. Жумладан уларнинг футбол, волейбол сингари спорт турлари билан шуғулланишлари учун майдончалар мавжуд. Турли йўналишдаги тўгарак машғулотлари ишлаб турибди.

Билим юртида ўқиб, матбаачилик сир-асрорларини эгаллаш истагидаги ёшлар учун манзилгоҳни маълум қиламиз: **Тошкент шаҳри, Чилонзор даҳаси, Нурхон кўчаси, 21-уй. С. И. Стрельков номли 2-ҳунар-техника билим юрти.**

Сизни бу ерда тажрибали устозлар ва матбаачиликнинг сеҳрли олами кутади.

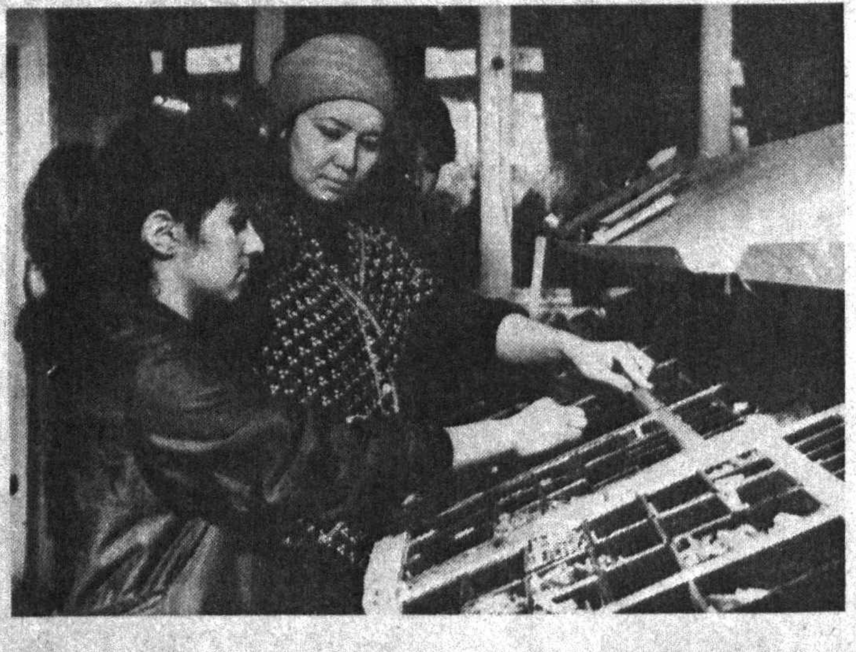
Сувонқул РУСТАМ.

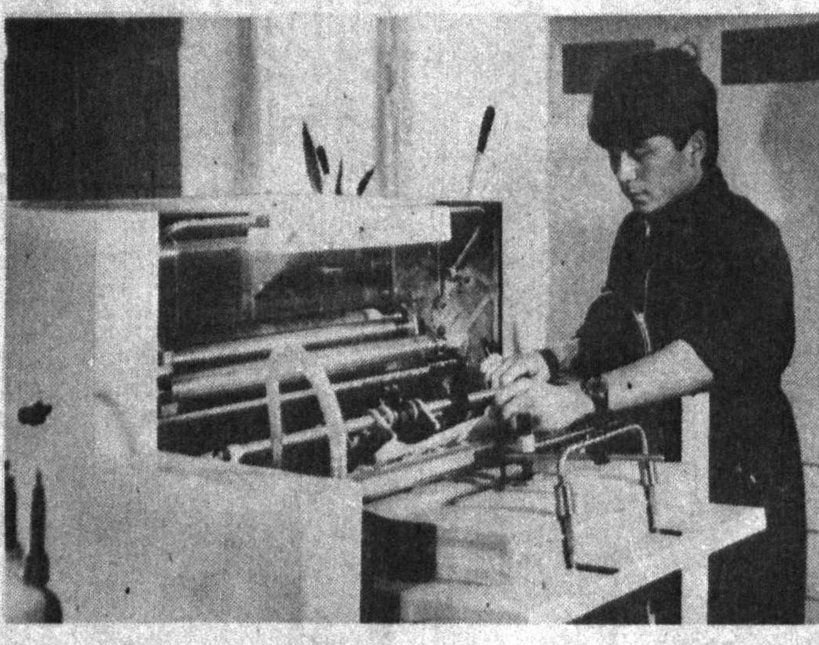
* * *

СУРАТЛАРДА: Тошкентдаги 2-ўрта ҳунар-техника билим юрти ўқувчилари фаолиятидан лавҳалар.

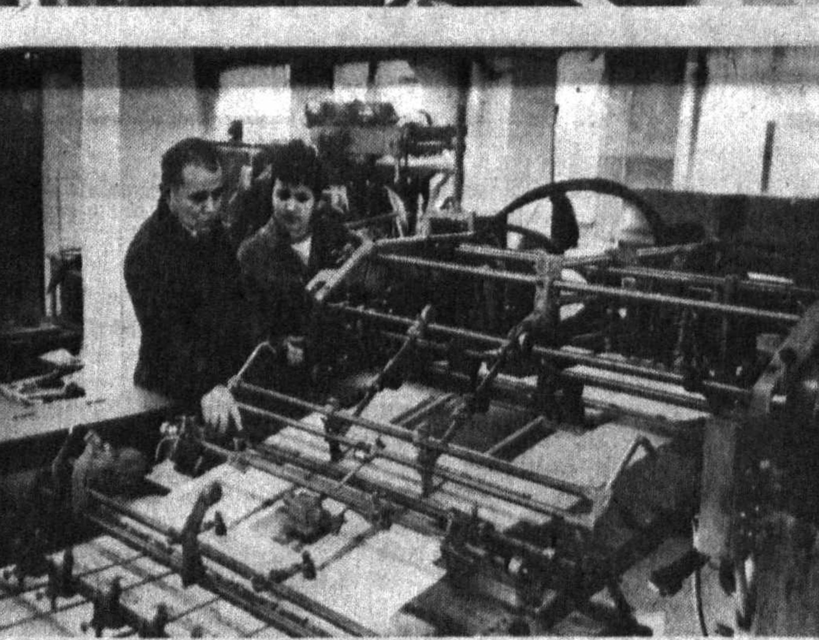
Шербек ИБРОҲИМОВ суратга олган.

Табиат муҳофазаси ва қишлоқ турмуши муаммолари бўлими почтасидан

Ундан ҳамма хурсанд

Узоқ йиллардан буён унутилган эски жиҳозларда зиғир ёғини чиқаришга айрим раҳбарлар ишонқирамай келишарди. Бобохон Саидов ана шу ишни йўлга қўйишни ўз зиммасига олди. У уста Раҳмон Собиров ва механик Файзулла Ботировлар кўмагида ёғоч жувозни такомиллаштирди. Сўнг унинг темир нусхасини ясашди. Шу тариқа зиғир ёғи ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Хом ашё ҳам топилди. Комбинат ёрдамчи хўжалигига қарашли 164 гектар майдонга эрта баҳорда экин экиб, октябрь ойида йиғиб олинди. Сал ўтмай «Ғозғон», Ленин номли, «Комсомол 50 йиллиги» хўжаликлари ҳам зиғир ва кунжут экишга эришдилар. Ҳозирги кунда Нурота нон-қандолат комбинатида ойига 2 тоннадан ошиқ зиғир ва кунжут ёғи ишлаб чиқарилмоқда.

Бахтиёр ОМОН.

Қайси навни экамиз?

8 йилдан буён оилавий звено пудрати асосида пахта экиб, ундан юқори ҳосил йиғиштириб келаман. Кейинги йилларда пахтани биринчи навга топшира олмаяпман. «Тошкент—1», «Самарқанд — 3» ва «Бухоро — 6» навларини экиб кўрдик. Бўлмади. Яна баҳор келди. Энди бошим қотиб турибди. Бу йил пахта майдонларимизга қайси навдаги чигитни қадасак экан?..

Сулаймон УСМОНОВ,
Иштихон ноҳияси, Энгельс номли жамоа хўжалиги.

Пилланинг баҳоси

Бу йил ҳам ипак қурти боқишимиз аниқ. Лекин ҳозирдан ташвишдамиз. Нимага дейсизми? Нимага бўларди, уйни бўшатиб, мавсумга шайлаб қўйиш, ўтин-чўпнинг таҳликасини ҳам кўриш лозим-да. Ипак қуртини уйга келтиргандан кейинги машаққатларни айтмайсизми? Тонг саҳардан ширин уйқудан кечиб, гутзорга югурасан. Талашиб-тортишиб, барг қирқасан. Трактор беришса-ку, яхши. Бўлмаса уни ташиб келтириш ҳам зиммангда. Кечқурун ҳам худди шу ҳол такрорланади. Бундан ташқари, ишдан кечикмасликка ёки сўроқсиз қолмасликка ҳаракат қиласан. Мана шуларнинг ҳаммасини қўшиб ҳисоблаганда, иш вақтинг 24 соатни ташкил этади. Шунчалик азоб чекиб, пилла етказамиз-у, аммо оладиган ҳақимиз қўлимизнинг кирини ювишга ҳам етмайди. Қолаверса, мамлакатимиз битта бўлса-да, пилланинг баҳоси ҳар жойда ҳар хил. Масалан, унинг ҳар килоси Тожикистонда — 25, Арманистонда — 36 сўм. Бизда-чи? Бизда, нега оз?

С. САЙФУДДИНОВ,
Самарқанд вилояти, Оқдарё ноҳияси.

Ёрдамингизга муҳтожмиз

Стадионимиз йўқ, демоқчи эмасмиз, бор. Лекин у ерда кишиларнинг моллари, қўй-қўзилари ўтлаб юради. Бу билан ҳеч кимнинг иши йўқ.

— Ўтган йили шу масала жамоа хўжалиги йиғилишида муҳокама этилганди, — дейди хўжалик спорт ишлари йўриқчиси Ҳолбой Ярашев. — Лекин ҳеч нима ўзгармади.

Жамоа хўжалиги фирқа қўмитаси котиби М. Эрдонов эса стадионнинг эски эканлигини, янгиси учун 30 минг сўм ажратилганлигини айтди. Аммо шунча маблағнинг нимага стадион учун сарфланмаётганлигини сўраганимизда, елка қисиб қўя қолди.

Р. ДАВЛАТОВ.
Қумқўрғон ноҳияси, Янгиер қишлоғи.

РЕДАКЦИЯДАН: Шунингдек, бекободлик Х. Тўрақулов, олотлик А. Хўжамқулов, қашқадарёлик Х. Бўриев, наманганлик А. Қодиров, андижонлик Х. Тўхтановлар ҳам турли мазмундаги хат-хабарлар йўллашган. Биз жонкуяр муштарийларимизга ўз миннатдорчилигимизни изҳор этамиз ва улардан қизиқарли хат-хабарлар кутамиз.

Хорижлан хабарлар

Телетайп лентасидан

БУДАПЕШТ. Сўнгги 40 йил ичида биринчи марта кўп партиявийлик асосида парламент сайлови ўтказилаётганлиги (бу сайловнинг биринчи даврасн 25 март куни бўлиб ўтди) муносабати билан тузилган Будапештдаги халқаро матбуот марказида кескинлик пасаймаяпти. Матбуот марказига турли мамлакатлардан келган 150 нафардан ортиқ журналист деярли икки кеча-ю, икки кундуздан буён оёқда турибди.

Бу ерда сайловлар биринчи даврасининг дастлабки норасмий натижалари маълум бўлди. Бу натижалар овоз бериш протоколларининг деярли 50 фоизини кўздан кечириб чиқиш асосида олинган. Уларга қараганда, Венгрия демократик анжумани 24, 21 фоиз. Эркин демократлар иттифоқи 20, 84 фоиз, Майда хўжайинлар мустақил партияси — 12,61 фоиз, Венгрия социалистик партияси — 10,53 фоиз, ёш демократлар иттифоқи 8,57 фоиз, Христиан-демократик халқ партияси — 6,42 фоиз овоз олган.

Айни шу партиялардан сайланган депутатлар асосан Венгрия парламентининг янги составини ташкил этади, деб мўлжалланмоқда.

БЕРЛИН. ГДРда халқ палатасига сайлов бўлиб ўтгандан кейин ГДРдан ГФРга кўчиб кетаётган кишилар сони камая бошлади. 19 мартдан 25 мартга қадар доимий яшаш учун Ғарбий Германияга атиги 4.990 киши кўчиб кетди. Бундан олдинги ҳафтада 11.914 киши кўчиб кетган эди.

Шу йилнинг 1 январидан бошлаб, деб таъкидланади АДН агентлигининг хабарида, Федератив республикада ГДРдан кўчиб келган 149.232 киши рўйхатга олинди.

НЬЮ-ЙОРК. «Кубадан қўлингни торт» — бу даъват АҚШдаги энг катта шаҳарда иш бошлаган урушга қарши, касаба союз, диний ва бошқа жамоат ташкилотлари янги Америка уюшмасининг номига айланди. Уюшма ташкилотчиларининг матбуот учун берган баёнотида кўрсатилишича, уюшманинг тузилиши расмий Вашингтоннинг сўнгги вақтда сезиларли равишда кучайган Кубага қарши кампаниясига жавоб бўлди.

ГАВАНА. Гаити маъмурларининг илтимосига мувофиқ, БМТнинг тўрт экспертдан иборат миссияси Кариб ҳавзасидаги ана шу давлатда бўлажак президент сайловини ташкил этишда ёрдам бериш учун икки кунлик ташриф билан Порт-о-Пренсга келди. Ўтиш давридаги Этне Паскаль Труйо бошлиқ граждан ҳукуматининг мактуби БМТга ана шу халқаро ташкилотнинг Гаити пойтахтидаги доимий вакили Рейхард Хембер орқали шу йил 3 мартда топширилган эди.

НЬЮ-ЙОРК. АҚШ космик фазони тадқиқот этиш миллий бошқармаси (НАСА) мутахассислари Флорида штатидаги Канаверал бурнида жойлашган космодромда кўп марта фойдаланиладиган «Дискаверий» кемасида уни 12 апрель кунига мўлжалланган учиришни кечга суриши мумкин бўлган муаммони топдилар. Америкалик астрономлар «Дискаверий» учирилишини сабрсизлик билан кутмоқдалар. Бўлажак парвознинг асосий вазифаси нодир «Хаббл» космик телескопини орбитага олиб чиқишдан иборат. Бу телескоп коинотнинг вужудга келиши ва ривожланишига тааллуқли кўпгина саволларга жавоб бериши керак.

МЕХИКО. АҚШ маъмурлари яширин равишда АҚШга ўтаётган кишилар сонини мумкин қадар камайтириш ва Америкага наркотик моддалар олиб ўтилишига тўсқинлик қилиш учун Мексика билан чегарада қўшимча тўсиқлар системасини ўрнатмоқчи бўлишаяпти. Рио-Браво дарёси бўйлаб Америка-Мексика чегарасининг бутун масофасида тўсиқлар системасини қуриш кўзда тутилмоқда.

Мексикаликлар ҳуқуқини ҳимоя қилаётган Мексика ташкилоти Америка маъмурларининг режаларини «ҳокимиятни суиистеъмол қилиш ва инсон ҳуқуқларини бузиш» сиёсати деб таърифлади.

(ТАСС).

АҚШДА ЧЕКИШНИ ТАШЛАШ—ДАВР БЕЛГИСИ

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Шимолий Каролина штатида жойлашган Гринсборо шаҳридаги чоғроқ тамаки дўкони «Америка тамакиси» деб аталади. Дарвоқе, бутун ана шу ўлкани шу ном билан атасак, хато қилмаган бўламиз. Дўкончада «Чекилмасин» деган ёзувли плакат пайдо бўлганида маҳаллий аҳоли буни ўзига хос давр белгиси сифатида қабул қилди.

«Харидорлар плакатни кўрганда нима қилишини кўпинча олдиндан айтиб бўлмайди, — деб шикоят қилади дўкон ходимларидан бири — Мэтью Паппас. — Уларнинг кўпчилиги бизнинг дўконимизда чекиш мумкин эмаслигини эшитишлари биланоқ сотиб олган нарсаларини ташлаб, ҳеч қачон қайтиб келмайдиган бўлиб кетиб қолишга тайёр».

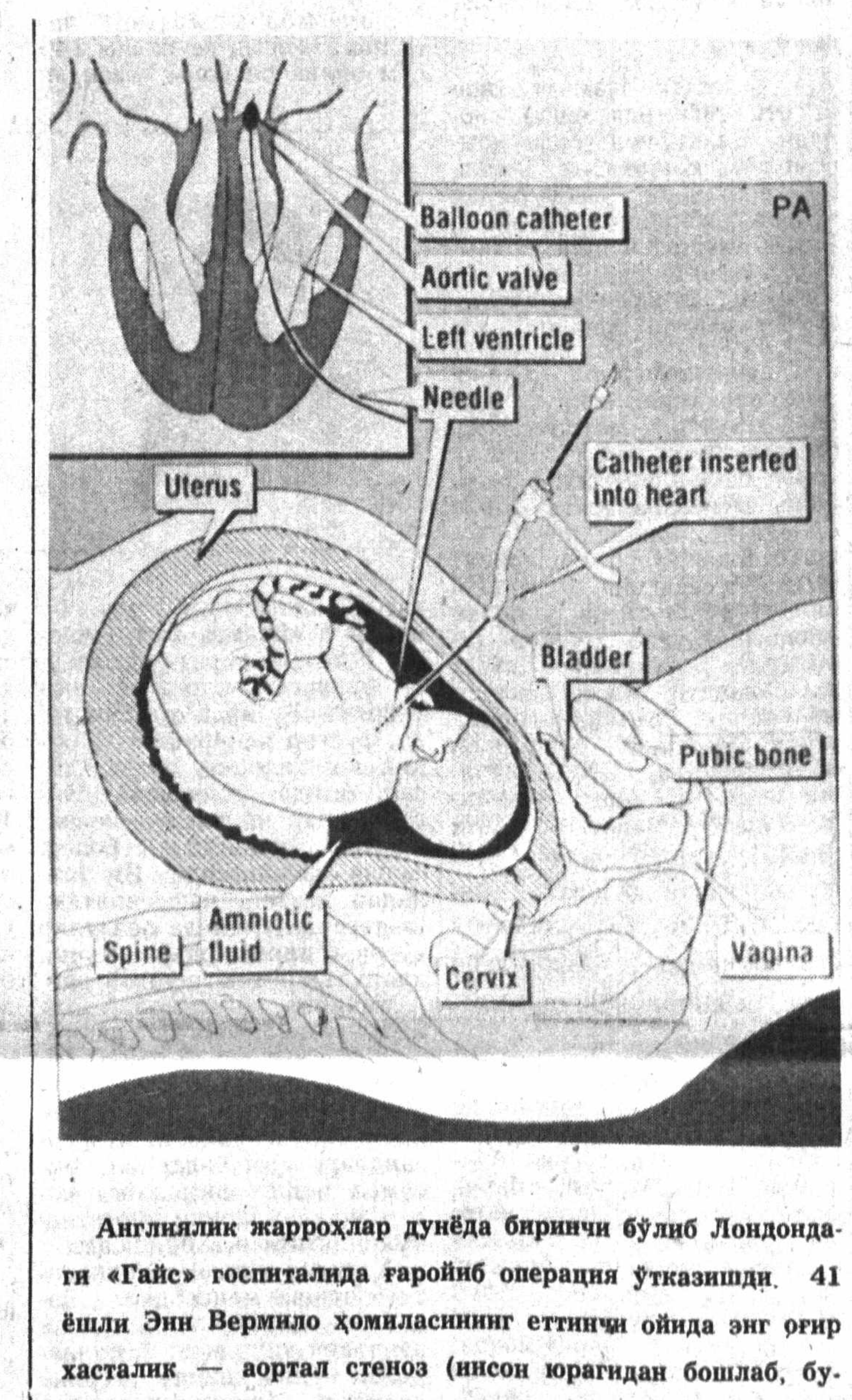
Кашандаликка қарши кураш олиб борувчи турли гуруҳлар ва ташкилотлар вакилларининг ишонтиришича, улар сира ҳам тамаки компанияларининг даромадларини камайтиришга интилишмаяпти. Уларнинг мақсади — никотиннинг инсон саломатлигига таъсири тўғрисида ҳаққоний маълумот бериш ва кашандада реклама плакатлари вужудга келтирган «беҳайр оқибат» тўғрисидаги тасаввурнинг нотўғри эканлигини фош этишдир. Кураш натижаларини ҳамма жойда кўриш мумкин: ҳозирнинг ўзидаёқ аксарият ички авиалинияларда, кўпгина поездларда, жамоат жойларида, ресторанларда, касалхоналарда, фирмаларнинг идораларида чекиш тақиқлаб қўйилган. Сигареталарни реклама қилиш ҳам чеклаб қўйилди. Масалан, тамаки маҳсулотларини телевизор ва радио орқали реклама қилишга рухсат этилмайди. Яқинда фирмалардан бири янги турдаги сигареталар ишлаб чиқариш режасидан воз кечишга мажбур бўлди.

АҚШда чекишнинг зарари тўғрисидаги масала биринчи бор кенг кўламда 1964 йилда кўтарилган эди. Бу, чекишни чеклашга оид тадбирлар қабул қилинишига ва кенг кўламли кампания бошланишига олиб келди. Сигарета қутиларида «чекиш соғлиғингиз учун зарарли» деган ёзув шу йўлдаги дастлабки қадам бўлди.

Лекин ҳар қалай тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг мавқеи Америкада ҳамон кучли. Гарчи кашандалар 1966 йилда мамлакат катта ёшли аҳолисининг 40,7 фоизини ташкил қилган ва бу кўрсатгич 1987 йилга келиб 29,1 фоизга тушган бўлса-да, айни пайтда АҚШда қарийб 50 миллион киши ҳамон чекмоқда. Америка фирмалари ўз маҳсулотларини сотиш учун янги бозорлар ҳам топишаяпти.

«Мальборо» сигареталарнинг реклама тимсоли бўлган от минган ковбой Америка экранларида анчадан буён кўринмаяпти. Лекин бу чавандознинг ривожланаётган мамлакатлар телеэкранлари бўйлаб шамолдек елишини ҳозирча ҳеч нарса тўхтатиб қололмаяпти. Ички тамаки бозори қисқариб борган сайин, деб таъкидлайди АП агентлиги, АҚШ ҳукумати ўз фирмаларига тамаки маҳсулотларини сотиш бозорини чет элда кенгайтиришда ёрдам беришга тобора кўпроқ ҳаракат қилаяпти.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг маълумотларига қараганда, бу йил кашандалик туфайли вужудга келган касалликлар натижасида қарийб 3 миллион киши ҳаётдан кўз юмади.

Англиялик жарроҳлар дунёда биринчи бўлиб Лондондаги «Гайс» госпиталида ғаройиб операция ўтказишди. 41 ёшли Энн Вермило ҳомиласининг еттинчи ойида энг оғир хасталик — аортал стеноз (инсон юрагидан бошлаб, бутун танасигача қонни бошқариб туришнинг бузилиши)га чалиниб қолди. Операция муваффақиятли ўтди.

Сиз кўриб турган суратда бу операциянинг қай тарзда амалга оширилганлигининг махсус схемаси берилган.

(Рейтер — ТАСС телесурати).

ҚУДДУСГА ДОИР ҲУЖЖАТНИ ҚОРАЛАМОҚДАЛАР

АММОН, 26 март. (ТАСС). Фаластин Озодлик Ташкилоти ижроия комитетининг аъзоси Ясир Абд Раббо АҚШ сенатининг резолюциясини халқаро қонунчиликнинг жиддий бузилиши деб баҳолади. Ушбу ҳужжатга мувофиқ «Қуддус Исроил давлатининг пойтахти ва шундай бўлиб қолиши керак». Якшанба куни Иордания пойтахтига расмий ташриф буюрган Ясир Абд Раббо бу ерга келиши билан шундай деди: ушбу ҳужжат БМТ хавфсизлик кенгашининг тегишли резолюцияларига ниҳоятда зиддир. Мазкур муаммо юзасидан араб давлатлари тутган йўл ва жаҳон жамоатчилигининг фикри инкор қилинган резолюция, деб таъкидлади Я. Раббо, ўз моҳияти билан «буюк Исроил» давлатини тузиш учун курашаётган сионист «қузғунлар»нинг қарашларига тўла-тўкис мувофиқ келади.

Иордания парламенти депутатлар палатасининг раиси Сулаймон Арар ушбу резолюцияни арабларнинг ҳуқуқларига берилган яна бир зарба сифатида таърифлади. Унинг сўзларига қараганда, мазкур ҳужжат Фаластин халқига қарши фитналар занжирининг бир бўғини бўлди ва Қўшма Штатлар сенати сионист корчалонлар назорати остида эканлигини яна бир марта тасдиқлади.

Депутатлар палатаси ташқи ишлар комитетининг раиси Тоҳир ал Масрий АҚШ сенати араб давлатларига қарши душманларча хатти-ҳаракат қилганлигини ва бу Қуддус мақомини ўзгартиришга унинг биринчи марта уриниши эмаслигини таъкидлади.

ҚУВАЙТ, 26 март. (ТАСС). Қувайт ҳукумати АҚШ сенати Қуддусни «Исроил пойтахти» деб тан олинган резолюция қабул қилганлиги муносабати билан жиддий ташвиш ва хавотирлик билдирди. Ҳукуматнинг якшанба куни ўтказилган мажлисида қабул қилинган баёнотда ушбу ҳужжат Яқин Шарқда тинчликни ўрнатиш йўлида сарфланаётган куч-ғайратларга жиддий зарба бериши ҳамда жаҳон, араб ва ислом дунёси жамоатчилик фикрига қарши дағдаға эканлиги кўрсатиб ўтилади. Қувайт ҳукумати жаҳон ҳамжамиятини регионда тинчлик жараёни барбод бўлишига йўл қўймаслик учун барча зарур чораларни кўришга чақирди.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ҚУЁНИ УЧУН ҚАСДИНИ ОЛДИ

● КЕЛЬН шаҳрида яшовчи Элеонора Лейбль исмли аёл бўш вақтини турмуш ўртоғи Эдмундга эмас, балки севикли қуёнига ажратарди. Ўз-ўзидан маълумки, оила бошлиғининг «узун қулоқ»ни кўрарга «кўзи йўқ» эди, бунинг устига қуён уйдаги буюмларни ишдан чиқарар, хонани ифлос қиларди. Бир куни Эдмунд ишдан келса, ҳайвон стереоаппаратни ишдан чиқарганди. Бунга чидай олмаган Эдмунд қуённи шартта сўйдида, гўштидан қовурма тайёрлади. Қуёнидан ажралган Элеонора ўйлаб ўтирмасдан, эридан ажралиш ҳақида судга ариза берди.

ЭНГ УЗУН ПОЕЗД

● ЖАҲОНДА энг узун поезд Голландияда қатнайди. Тепловоз ва олтмишта вагондан иборат бу поезднинг узунлиги 1601 метрдир. У Роттердам шаҳридан Эйндховенгача бўлган 111 километрлик масофани икки соатда босиб ўтади.

ЎЗИГА ХОС РЕКОРД

● ҲИНДИСТОНЛИК 23 ёшли толиб С. Махедеван хотирасининг кучлилиги билан ўзига хос рекорд ўрнатди. Махедеван 3 соату 39 минутда 31 минг 811 та рақамни эслаб қолиб, ёддан айтиб берди. Бундан олдинги натижа — 9 соат 14 минутда 28 минг 13 та рақам эди.

АЁЛЛАР УЧУН МАХСУС АВТОБУС

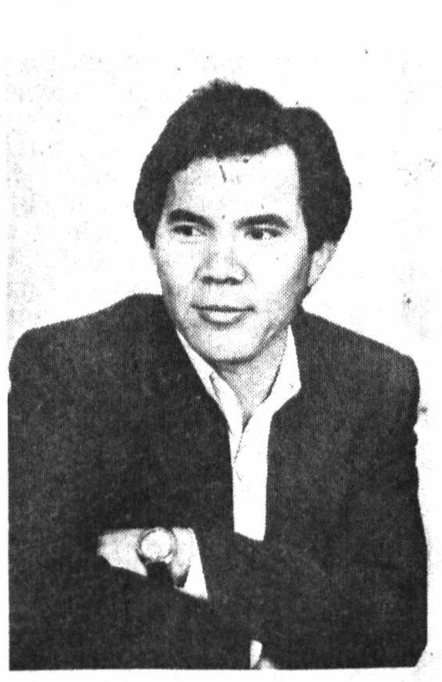
● ЛОНДОН шаҳри раҳбарлари Англия пойтахтида аёллар учун махсус автобус маршрутини йўлга қўйишни режалаштирмоқдалар. Бундай қарорга келишга сабаб, кейинги вақтда йўлтўсар ва безориларнинг автобусларда аёлларнинг тинчлигини бузишаётганлигидадир. Шаҳар бошлиқларининг айтишича, қўриқчиси бўлган махсус автобус маршрутлари, полицияга янги ходимларни қабул қилишдан кўра, арзонга тушар экан.

БАЛИҚЧИ — СУЗУВЧИ ДЕГАНИ ЭМАС

● ИТАЛИЯЛИК социологларнинг фикрича, денгиз бўйида яшаб, балиқчилик билан шуғулланувчиларнинг кўпчилиги, сузишни билмас эканлар. 100 балиқчидан 27 киши ҳатто, сувга тушишдан ҳам қўрқади. Бунинг асосий сабаби, дейди мутахассислар, кейин, кейин деб, ёшликда сузишни ўрганмасликдадир.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Хорижлан хабарлар

Табиийки, ижод билан феъл бир-бирини тўлдиради. Агар ижодкорнинг феъли битикларида сезилмаса-чи? Унда у пўкакка ўхшайди. Истаган ёққа оқаверади. Пастми-баланд. Тез унутилади ҳам. Нор ҚОБИЛ (ЖАЛИЛ)нинг машқлари феълидек. Вазмин, ўйловли. Қишлоқча содда. Сатрлари ҳайқириқли, ҳаётий.

Нор Қобил 1961 йилда Китоб ноҳиясидаги Минжир қишлоғида таваллуд топган. Мана, бир йилдан бери рўзномамизнинг спорт ва оммавий мудофаа ишлари бўлимида ходим. Кўпгина мақолалар муаллифи. Афғон уруши мавзусидаги чиқишлари муштарийларнинг ҳали-ҳануз ёдида.

У ишдан ажралмаган ҳолда Тошкент Давлат дорилфунунининг ўзбек филологияси факультети 5-курсида таҳсил кўраяпти. Шоир ҳам. Шеърлари жумҳурият матбуотида эълон қилинган.

... У ҳам кечагина мана шу беҳисоб дарду-ҳасратларни, қувончу-аламларни, гуноҳу-савобларни кўксида яшириб келаётган гавжум шаҳарда сизу-биз билан бир ҳаводан нафас олиб, бир дунё орзулар қанотида яшаб юрган эди. Афсуски, «афғон дарди» эндигина 22 баҳорни кўрган бу йигитнинг ҳам умрига зомин бўлди...

«Мана беш ойки, ўзимни-ўзим енгиб яшаяпман. Дард барибир устунлик қилаяпти. Кеча энамни яна алдадим. Ахир у киши оёғимни кесишларини эшитса борми, йўқ яхшиси, ҳозирча билмасин...

Эй, худойим, мени нега бундай куйларга солаяпсан-а! Ахир Афғонга борган бир мен эмас эдим-ку! У ёқда кўрган шунча кўргуликларимиз, азоб-уқубатларимиз етиб ортмасмиди! «Бири кам дунё» деб бежиз айтмаган эканлар...»

7 август, 1988 йил.»

(Умар Жўриповнинг кундалик дафтаридан)

— Болам, кўкайим куйиб кетаяпти. Нима қилайин? Умаржонимнинг бошига мана шу номинг ўчгур афғон етди. Афғонлари қурисин, Афғонлари-я. Уҳ-ҳ...

Зулайҳо момо айтиб-айтиб йиғлайди. Опаси Турдигул эса кўксига муштлаб-муштлаб кўз ёш тўкади. Айниқса 18 ёшида тул қолган Ойсоат.. Умарнинг оғалари бўсағада «пиқ-пиқ» йиғлайдилар. Менинг ҳам кўзларим тўла ёш. Умарнинг акаси Ўрол менга ҳижолатомуз термулади. «Ака, қирғизларда одат шу. Марҳумни сўраб келганларида унинг уйида шу куни яна аза очилади» — дейди аранг.

Бахмалга бориб келганимдан бери ўзимни бошқача сезаяпман. Ҳар куни кўз олдимга Умарнинг навқирон сиймоси келаверади. Суратларига термуламан. Менга қараб гўё шивирлаётгандек бўлади: «Мен ҳақимда ёзаяпсизми? Эҳ, нима қиласиз ўзингизни қийнаб? Пешонамизга битилгани шу экан. Бизнинг айбимиз 80-йилларда вояга етганимиз. Бўлмаса, шундай тинч замонда ҳам бизларни «тинчлик аскарлари байналмилал бурчларини адо этишаяпти» деб урушга юборишармиди-я? Олти ойгина Афғонда бўлдим. Аммо...»

Оҳ, ана шу лаънати олти ой ўзининг бошига етишини Умар билармиди? (1985 йилнинг 2 августидан 20 январигача) Йўқ, билмас эди. Лекин...

Биз тириклар доимо марҳумлар дунёдан ўтганидан сўнггина армон қиламиз: «Кечагина бечоранинг дилини оғритган эдим-а», «Эсиз, қадрига етмадик». Йўқ, бу афсуслар билан биз фақат ўзимизнигина алдаймиз, азизлар. Марҳумларни эса алдаб бўлмайди. Дунёда имон, қарздорлик деган буюк туйғуларнинг ҳам борлигини кеч англаб етамиз. Одамзот қачон бир-бирининг тенгсиз қадр-қимматини англаб етади? Ўлим билан юзма-юз келгандагина!

Гарчи бу сўзлар кўп марта айтилган бўлса ҳам яна такрорлашга мажбурман. Умарни ҳам тириклигида қадрига етмадик. У Афғонистонда ярадор бўлгач, аввал Пули-Хумри ва Қобул ҳарбий госпиталларида, сўнгра эса Самарқанд, Тошкент ва Гуржистонда даволанди. Унинг кундалигида шундай ёзувларни ўқийман: «1988 йил 11 октябрда медкомиссияга бордим (Тошкентда). Мени текшириб кўришиб, «эртага 32-поликлиникага бориб ВТЭКдан ўтасан», — дейишди. Эртаси куни айтилган жойга бордим. Улар менга «19 числода Тошкент шаҳар ВТЭКига борасан, ўша ерда текширишади», — деб яна қўлимга йўлланма ёзиб беришди. Бу «отангга бор, онангга бор»лари қачон тугар экан-а? 19 октябрда борсам, врачлар менга жуда қўполлик қилишди. Шунча сарсонгарчилик етмагандек, улар яна бошқа жойга юборишди. Нега мени бунча қийнашади-я? Айбим нима? Афғонга борганимми?»

Сўнгсиз саволлар. 1988 йилнинг 9 августида унинг чап оёғини кесиб ташлашди. Умарнинг оёғини кесгангача тортган азоблари бир бўлди-ю, ундан сўнг дучор бўлган азоблари бир бўлди. Ҳаммасидан ҳам сунъий оёқ қўйишда уни роса югуртиришди. Охири чидай олмади. Ашхободда 1987 йил 28 мартда бўлиб ўтган ҳарбий қисмлар комсомол фаолларининг конференциясида қатнашганида Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Кўмитасининг биринчи котиби Азиз Носиров билан танишиб қолган эди. Котиб истараси иссиққина, кўринишдан анча-мунча азобларни бошидан ўтказган бу йигитнинг Ўзбекистонданлигини эшитиб, анча суҳбатлашди. Умар Тошкентга келиб, дорилфунуннинг ҳуқуқшунослик факультетига ўқишга киргач, яна бир неча марта у киши билан мулоқотда бўлди. Айниқса, протез қўювчиларнинг кундан-кунга ўзининг дилини оғритиб, ишни орқага сураётганликларидан эзилиб юрганида хаёлига «Носировга мурожаат қилиб кўрай-чи, балки ёрдам берар» деган ўй келиб қолди. Тўғри комсомол Марказий Кўмитасига борди. Котиб Умарнинг аҳволини тушуниб, қўлидан келганича ёрдам берди. Лекин афғон жароҳати унинг биргина оёғигагина эмас, балки бутун аъзойи-баданигача ўз таъсирини ўтказиб бўлган экан. Жуда кўп «афғон»лар билан мулоқотда бўламан. Улар билан тил топишиш ҳам қийин. «Қўйинг, нимасини гапирай, у кунлар энди қайтиб келмасин. Эслаш бефойда» деб қўл силташади.

Лекин бир нарса мени оғир ўйга толдиради. Улуғ Ватан урушининг олови ўчганига мана ҳадемай 45 йил тўлади. Аммо ана шу қирғинбарот уруш майдонларида ярадор бўлиб, омонсиз жангларда ўқ тегиб ҳалигача ўз танасида бу ўқларни олиб юрган одамларни кўрдим. Лекин тугаганига бор-йўғи бир йил тўлган афғон урушидан олиб келинган ўқлар, жароҳатлар эса бугунги кунда қанчалаб ажойиб йигитларимизнинг ёстиғини қуритяпти. 45 йил қайда-ю, бир йил қайда одамлар, бир ўйланг!

— Бунинг бошқа сири бор ака, — дейди ўн йиллик мақсадсиз талотумларнинг жонли гувоҳларидан бири, бу урушнинг аччиқ хотираларини куюниб ёзаётган Қўчқор Норқобилов. — Биласизми, «дух»лар билан юзма-юз келишнинг ўзи даҳшат эди. Улар ҳеч қачон нишондан адашмас эдилар. Шундай усталик билан мўлжални олишардики, ҳайратдан ёқа ушлайсан киши. Бизникилар-чи, ўқ эшитилган томонга ҳужум қилишдан нарига ўтишмасди. Уларнинг ўқи тегдими, бас, тирик қолиш даргумон. Ҳалигача ўйлайман. Улар бу урушга жиддий тайёргарлик кўргани аниқ. Бизлар-чи? Кечагина тупроқ чангитиб юрган бўз болалар урушнинг даҳшатларини фақат киноларда кўргандик холос...

Олти ой... Умарнинг Афғонистондан уйига ёзган хатлари саноқлигина. Лекин у ўз хатларида бирор марта ҳам у ёқдаги ҳақиқий вазият ҳақида ёзмаган эди. Хатларидан парчалар ҳам келтираман:

«Салом ҳурматли Назирқул ака!

Саломатликларингиз яхшими! Онам мен ҳақимда кўп ўйламаяптими! Бу йил пахта қандай бўлди! Қишга тўплаган емишимиз етадими! Менинг соғлиқларим дуруст. Хизмат яхши кетаяпти. Кунларнинг қандай ўтганлигини билмаймиз. Мени кечиринглар, бир ярим ой бўлибди, сизларга хат ёзмаганимга. Хат ёзишга вақт камроқ. Ҳеч хавотир олманглар. Бу ёқлар тинч.

Салом билан укангиз УМАР.

8 ноябрь 1985 йил. Гудан».

* * *

«Салом Турсуной женге! (Келинойиси, янгаси).

Соғлиқларингиз яхшими! Энамчи! Қишлоқлар тинчми, қиш қандай ўтаяпти! Бахмалга қор кўп ёққандир-а! Менинг соғлиқларим яхши. Яқинда Қундуздан Қобулга олиб келишди. Ҳозирча колоннадан юк тушириб, ортиб юрибмиз. Бу ерда январнинг ўрталаригача бўлсак керак. Қобул катта шаҳар экан. Ҳавоси иссиқ. Уйга хатларни кам ёзаётганим учун тағин хавотирланиб юрманглар. Эсон-омонман. Женге, ҳозирча менга хат ёзмай туринглар. Кўришгунча хайр!

Умар.

1985 йил 25 декабрь, Афғонистонда эса 1364 йил...»

Нор ҚОБИЛ

Аслида Умар худди мана шу хатларни битган кунлари ўлим билан юзма-юз келаётган, 14 ноябрь куни эса ўнг елкасидан жуда қаттиқ яраланиб, ҳарбий касалхонада ётган ҳам эди...

* * *

Ўғлининг таътил олиб уйга келганини эшитган Зулайҳо момо ўзини қўярга жой тополмай қолувди. Она бечора унинг оғир яраланиб, Совет Иттифоқига қайтарилганини туш кўрибдими? Бир куни почтачи уларникига хат ташлаб кетди.

— Турсунқул болам, менинг бунга кўзим ўтмаса, қани ўзинг очиб ўқиб бергин. Нима деб ёзишибди, — деб момо хатни ўғлига берди.

Турсунқул ака хатни қирғизчага ўгириб, ўқиб берди. Хат Умар хизмат қилган қисм командиридан келган бўлиб, шундай фидойи ва мард ўғилни тарбиялаб вояга етказгани учун онага миннатдорчилик билдирилган эди. Шунингдек, командир ўз ташаккурномасида унинг қаҳрамонлик кўрсатиб ярадор бўлганини ҳамда бу жасорати учун унга СССР Олий Совети Президиумининг 1986 йил 26 май фармони билан «Қизил Юлдуз» ордени берилгани ҳақида ҳам ёзганди. Муштипар она йиғлаб юборди. «Вой омон бўлгур-ей, нега буни мендан яширди-я? Ёки яраси оғирроқмиди? Сенлар ҳам билмадингларми?» деб ўғилларини қойиди.

Йўқ, Умарга аввал бу жароҳат унчалик азоб бермади. Ҳамма бало кейин бошланди...

Зулайҳо момонинг ниятлари кўп эди. «Умаржоним эсон-омон аскарликдан келсин. Элга тўй қилиб бераман. Суйган қизига уйлантираман» деб ҳар куни дастурхон устида тиловат қиларди.

Умар уйланди ҳам, лекин тўйсиз, томошасиз. Афсус, момонинг ниятлари вожиб бўлмади. Ойсоатларникига элнинг обрўли кайвонилари бир неча марта бориб ҳам келишди. Лекин розилик олишолмади. «Айтиб қўйилган йигити бор. Шунга берамиз», дейишди ота-онаси. Ойсоат эса «Умардан бошқасига тегмайман» деб оёқ тираб олди. Ахир у Умар билан армияга кетмасдан олдин ваъдалашиб, бир умрга аҳду-паймон қилган эди. «Ота-онамни гапига кирсамми? Йўқ. Умар акамсиз яшолмайман». Икки ўт орасида қийналди. «Пешонамга нима ёзилган бўлса кўрарман. Унинг ярим жонлигини билдирмайман. Иккимизнинг қалбимиз, юрагимиз бутун бўлса, шунинг ўзи бас!»

Ўтган йилнинг май ойида Умар қишлоққа борди. Ҳамма гапни эшитди. Аввалига анча ўйланиб қолди. Ишонмади. Кейин Ойсоат билан учрашиб, иккиси гапни бир жойга қўйиб, эртаси куни қишлоқдан чиқиб кетишди. Дўстларининг ёрдами билан бир илож қилиб ижарага уй топиб, Тошкентда яшай бошлади. Ижарагирнинг ҳам инсофи ўзига яраша эди. Ҳар ойнинг бошида келасолиб «олтмиш сўмни қани тезроқ беринглар-чи» деб оёқ тираб туриб оларди. Умарнинг бундан бошқа иложи ҳам йўқ эди. «Шунча қийинчиликларни кўрдим. Ўз элимда қийналсам ҳам майли» деб ўзини овутиб яшарди. Унинг бир «ёмон» ҳислати кўп панд берарди. Бировга етмиш икки томири эгилиб, ёлвориб боришни ҳеч жини суймасди. Дорилфунунда ўқиб юрганида дўстлари кўп маротаба йўл-йўриқ кўрсатишди: «Сенга ётоқхонадан алоҳида жой ажратиб беришлари керак. Ахир раҳбарларга бориб шуни талаб қилсанг бўлмайдими» деб. У бўлса: «Қўйинглар менга ақл ўргатманглар. Йўқ, мен ҳеч қачон бировга хизматимни пеш қилмайман. Эл қатори бурчимни бажардим холос. Инсоф қилишса беришар» дерди доим қўл силтаб. Хайрият, охири инсофлилар топилиб қолди. Унга алоҳида жой ажратишди.

— Афғонистон ҳақида сизга гапириб берармиди? — деб аранг сўрайман Ойсоатдан ўзимни гуноҳкордек сезиб.

— Йўқ, жудаям кам гапирардилар. Фақат етти кун окопда, зах ерда оч-наҳор ётганини бир марта айтиб берган эди. Унинг кесилган оёғини ана шунда совуқ уриб кетган экан. Доим «тўй қилолмадим, Ойсоат» деб ўксинарди. «Янги йилда тўй қилиб бераман» деб барча дўстларига, курсдошларига айтиб қўйган экан. «Тўйимизга Шерали Жўраевни олиб келаман» дер эди. Ёшлигидан Шералининг ашулаларини хиргойи қилиб юрарди. Ҳатто барча нарсаларни тайёрлаб ҳам қўйган эди. Доим «Ойсоат мендан ҳам зурёд қолармикан?» деб йиғларди. Худога шукрки, раҳматлининг нияти...

Аҳволи оғирлашиб қолгач, Тошкентдан олиб келдик. У ўлимини сезганди. Ўша машъум 7 ноябрь куни мени ёнига чақирди. «Жоним, дори бер» деди. Дори ичирдим. Кейин қўлимдан ушлаб «Мени ўп» деди-да, қаттиқ йиғлаб юборди. У ҳеч қачон бундай йиғламаган эди. Сўнгги сўзини айтолмай кетди. Етти ойгина бирга яшадик...

Қуйида ёзаётган гапларимни Ойсоатга ўша куни айтишга ожиз эдим. Энди бу сўзларни қоғозга айтаяпман: «Эҳ, Ойсоат синглим, ҳали ўн гулингдан, бир гулинг очилмаган ёшингда кўк кийиб, уч ойки, суйган ёрингни ёд олиб, зор-зор йиғлайсан. Ота-онанг бир ёқда сени қарғайди: «Бизни норизо қилиб кетган эдинг, мана оқибати». Йўқ, сен ҳеч қачон ўксинма, сенинг қаршингда Навоий замонасининг эмас, балки бугунги куннинг Лайли ва Мажнунлари, Фарҳод ва Ширинлари тиз чўкиб, минг бора сажда қилсалар арзийди. Мен сенинг ота-онангни ҳам айблашга ҳаққим йўқ. Улар аста-секин сени тушуниб етишар. Ахир сендек ўз муҳаббатига содиқ фарзандни тарбиялаб вояга етказганларидан улар бир умр фахрланиб ўтсалар арзийди-ку! Фақат ўша пайтда бироз жаҳлларидан тушганларида борми, икки ўртадаги бугунгидек дилхиралик, гина-кудуратлар ҳам бўлмас эди.

Биласанми, афғон чекига тушган ва уёқдан яримжон бўлиб қайтган қанча-қанчалаб бўз йигитларимизнинг суйган қизлари уларга бевафолик қилдилар. Сен эса пешонангга ёзилганини кўрдинг-а? Сен ҳам энди бир умр бу бемаъни урушни қарғаб ўтасан. Насиб этса, орзиқиб кутаётган отаси умрининг давомчиси бўладиган зурёд ҳам дунёга келар. Йиллар ўтади. Ҳаётнинг ёзмиши шу экан, тақдир (йўқ, мен асло афғон урушини тақдир ё пешонага битилган кўргулик демайман. Бу мамлакатимиз раҳбариятининг XX асрдаги ҳеч кечириб бўлмас, энг катта жиноятларидан бири) энди бошқа чоранг йўқ.

Бу уруш Умарга ўхшаган неча минглаб навқирон йигитларимизнинг ва сен каби эндигина япроқдек очилиб келаётган муҳаббати хазон бўлган сингилларимизнинг юрагида ўчмас армон бўлиб қолди...

Умарнинг дўстлари, ёру-биродарлари кўп эди. Яқинда менинг Умар ҳақида мақола ёзаётганимни эшитиб уларнинг бир нечтаси редакцияга кириб келди.

Бобоgавшан БОЙМУРОДОВ, Самарқанд вилоятининг Советобод ноҳиясидан, ҳуқуқшунослик факультети 3 курс толиби, байналмилал-жангчи:

— Умар билан орамиздан қил ўтмасди. 1987 йилнинг сентябрида танишганмиз. Бир йил ижарада бирга яшадик. Бир-биримиздан ҳеч қачон афғондаги ҳаётимиз ҳақида сўрамасдик. Баъзи жўраларимиз келишиб, Умарни гапга солмоқчи бўлишарди. У ҳам, мен ҳам ҳеч нарса айтмасдик. У фақат бир марта қандай ярадор бўлганини айтиб берган. Яхши ўқирди. Футболни жони-дилидан севарди. Курсимиз йигитлари орасида кураш тушишда унга тенг келадигани топилмасди. 1988 йилнинг мартида чап оёғининг тўпиғи шишаётганини айтиб қолди. Иккимиз биргаликда врачларга бордик. Оёғини ренгенга солишди. «Ҳеч нарса йўқ, бемалол юравер» деб уни тинчлантиришди. Лекин шундан сўнг Умар оқсоқланиб юрадиган бўлиб қолди. Врачлар унчалик эътибор беришмади. Беш-олти ойлаб шу аҳволда сарсон бўлди. Оёғининг кесилганини эса сентябрда эшитдим. Шундан кейин у бутунлай бошқача бўлиб қолди. Аммо ўзини қийнаётган изтироблар ва азоблар ҳақида бизга бирон оғиз ҳам гапирмасди. Ҳалиям иродасига қойил қоламан раҳматлининг...

Ботир АБДУРАҲМОНОВ, Умарнинг энг яқин дўсти:

— Мен ҳам «афғон»ман. Ҳамма азобларни кўрганмиз. Чап оёғимнинг тиззасидан, чап кўкрагимдан енгил яраланганман. Очиғини айтайми, афғонда бўлганларнинг ярмидан кўпи урушга киргани етмагандек, бунинг устига энг юқумли касалликлар-сариқ ва тиф билан касалланганлар ҳам.

У ёқдаги берилган қурбонларимиз камлик қилувдими? Энди бу ёқда ҳам азалар бўлаяпти. Умарнинг ўлими биз учун ҳам, оиласи учун ҳам энг катта йўқотишлардан бири бўлди. Мен унинг бошига биргина «афғон балоси» етди деб ҳисобламайман. Унинг ўлимида жамиятимизда чуқур илдиз отган ижтимоий ва маънавий иллатлар, бепарволик ва лоқайдликларимиз айбдордир...

* * *

Ҳозирги кунда дўстлари уларникига бориб, Зулайҳо момонинг кўнглини сўраб туришибди. Яқинда Шерали деган бахмаллик дўсти (дорилфунуннинг ҳуқуқшунослик факультетида Умар билан бирга ўқишган) у ўқиган мактабга бориб, хотирасини абадийлаштириш учун ўқитувчиларга гап очса, уларнинг айримлари норози ҳам бўлишибди.

Очиғи, Шералидан бу гапни эшитиб, бутун вужудим музлаб кетди. Дунёда энг муқаддас нарса **ХОТИРА** дейишни биламиз. Лекин ҳеч бўлмаса марҳумларга тириклигида кўрсатаолмаган мурувватимизни ўлимидан кейин бўлсаям кўрсатайлик. Уни ким ўлдирди? Албатта, сизу-биз. Энди эса яна бепарво қўл силтаймиз: «Нима каромат кўрсатибди, мактабга номини қўйиб» дейишдан ҳам қайтмаймиз. Йўқ, бу жудаям керак. Умар ҳам кечагина мана шу пастаккина, кўримсиз мактаб остонасидан ҳатлаб ўқиб юрарди. Сиз муаллимлар унинг ҳам қулоғига «Эртанги кун эгалари сизлар. Коммунизмда фаровон ҳаёт кечирасизлар. Брежнев бобомиз ундай дедилар. Мана бу бобомиз бундай дедилар» деган сўзларни қўрғошин қилиб қуйган эдингиз. Бу «бобо»ларимиз катта бир авлоднинг бошига бир кун келиб қаро кунлар солишини, бу мурғак гўдаклар қаердан ҳам билсин! Уларнинг айби...

Дилхираликни қўяйлик. Баъзи кўнгилетар муаллимларнинг норози бўлганлигининг боиси бошқа ёқда экан. Ойсоат асли сўфилик. Умар Жиллибулоқдан. Бугунги кунда икковининг қариндош уруғлари бир-бирлари билан гинадор. Йўқ, аслида гинакудуратга ҳеч қандай ўрин йўқ. Аксинча сўфиликлар шундай мард иродали куёвлари бўлганидан, жиллибулоқликлар эса шундай ажойиб вафодор келинлари борлигидан фахрлансалар бўлмайдими?

Инсон хотираси ҳеч қачон мурувват ёки сўров-илтимослар билан улуғланмайди. Тириклик билан абадият доимо ёнма-ён. Биз ҳам эртанги кунимизни ўйлайлик. Ахир яқиндагина бу мактабнинг номи Жданов деб аталарди-ку? Кейин Али Тўқумбоев деб ўзгартиришди.

Шунисигаям шукр, унинг садоқатли дўстлари бор экан. Илоё шулар омон бўлсин! Бахмал ноҳияси комсомол қўмитаси ходимлари эса ҳалигача томошабинлик қилиб туришибди. Аслида шу юртда туғилиб ўсган, оловли жанггоҳлардан омон қайтган ёш коммунист Умар Жўриповнинг номини абадийлаштириш ҳақида улар биринчи бўлиб савоб ишни бошласалар бўлмасмиди?..

Умар адабиётни, айниқса шеъриятни жуда-жуда севарди. Буюк бобокалонларимиз Ҳофиз, Шерозий, Бобур, Алишер Навоий, Машраб ва бугунги ўзбек шеъриятининг таниқли вакиллари А. Орипов, Э. Воҳидов, Р. Парфи, М. Солиҳ, М. Кенжабоев, Й. Эшбекларнинг ўлмас ғазал ва шеърларини севиб ўқирди. Гоҳо ўзи ҳам шеърлар машқ қилиб турарди. Кундалигида Рауф Парфининг бир шеъридан олинган сатрларни ўқидим:

Айтчи, гулим, мени унутдингми,
Гуллар қонлар ютдими?
Унутдингми эҳ, бир йўла
Ёруғ дунёдан ўтдими
Муҳаббатим экккан гуллар...

Умарнинг Бахмал ноҳияси газетаси «Ғалаба байроғи»да жуда кўплаб мақолалари эълон қилинган. У 1988 йилдан бошлаб бизнинг газетамиз ҳузуридаги ёш мухбирлар дорилфунунининг энг фаол аъзоларидан бири ҳам эди. «Ёш ленинчи»нинг 1988 йил 5 январь сонида «Жасорати учун мукофот», 26 февраль сонида эса «Собиқ жангчилар ибрати» ва бошқа бир қанча мақола, хабарлари босилиб чиққанини эслайман. Умар ҳар бир машғулотда қатнашиб, ёш мухбирлар орасида дунёқарашининг кенглиги ҳамда мулоҳазалилиги билан ажралиб турарди...

Зулайҳо момо менга яна дардини тўкади;

— Болам бечора «эна қиш ўтсин, уйимизни ўзим ремонт қиламан. Мана бизларга давлат ёрдам бераяпти ку? Совхоздан ул-бул нарсалар сўрайман. Кенжангиз бўлсам, бор давлатингизни менга бераверинг» деб ҳазиллашиб ҳам қўярди.

Ниятига етмади. Қаранг, уйимиз эски. Энди акалари «хат қилиб совхозга мурожаат қилайлик» деса, менинг кўнглимга ҳар хил шубҳалар келади. Ахир одамлар айтмайдими «боласи афғонда бўлмаганда нима қиларди» деб. Менга ҳеч нарса керак эмас. Шу мўъжазгина уйим остонасидан дўстларининг қадами узилмаса бас! Шунинг ўзи менга юпанч, қувват бўлади. Эл раво кўрса номини бирор жойга қўяр...

* * *

Жиллибулоқдан қайтаётганимда мактабга ҳам кирдим. Ўқитувчилар билан суҳбатлашдим. Уларнинг айтган гапларини эшитиш ҳам оғир.

— «Бахмал» совхози ВАСХНИЛга қарайди. Совхоз уларнинг тажриба-намуна хўжалиги ҳисобланади. Ўзбекистон чорвачилик институти ҳам шу ерда ўзининг мол ва қўйларини боқади. Лекин улар томонидан қишлоққа ҳеч қандай ёрдам берилмайди. Йўлни-ку, қўяверинг, мана мактабни қаранг. 1948 йил қурилган. Икки йил аввал ярми қулаб тушди. Хайрият, ҳалиям ичкарида ҳеч ким бўлмаган. Бўлмаса худо кўрсатмасин...

Биласизми, бизнинг болаларимиз қирғиз тилида ўқийдилар. Аммо мактабда ўз она тилимизда ўқув қўлланмалари, дарсликлар жуда кам. Айтсам, ишонмассиз, катта бир мактабда бирорта мусиқа чолғу асбоби йўқ десам. Кутубхона йўқ. Спорт ишлари ўлда-жўлда. Жисмоний тарбиядан география фани ўқитувчиси машғулот олиб боради. Бизнинг ўқувчиларга «Санъат байрами» ёки «олимпиадаларга қатнашасизларми» деб сўранг-чи, нима деб жавоб беришаркин? Қишлоқларимиз аҳолиси Фрунзе, Тошкент телевидениеси программалари бир ёқда қолиб, Москванинг бир программасини кўради. Радиоэшиттиришлар ҳам шу аҳволда. «Америка овози», «Озодлик»ни бемалол эшитса бўлади, лекин Тошкентни тинглашдан маҳруммиз. Ноҳия фирқа қўмитасидан, бошқа нуфузли жойлардан казо-казолар келиб кетади. Лекин бу гаплар парвойиларига ҳам келмайди. Бу аҳволда билмадим, биз томонларга сизлар ҳадеб такрорлаб ётган «қайта қуриш шабадалари» етиб келмасов. Собиқ ўқувчимиз Умаржон ҳам қишлоқларимиздаги муаммолар ҳақида кўп жойларга ёзди. Натижа чиқмади...

(Кекса муаллим Қаршибой аканинг сўзларидан).

* * *

— Умар менинг энг яхши ўқувчим эди. Болалигидан жуда тиришқоқ, синчков, бир ишни охирига етказмай қўймасди. Мактабда қирғизча ўқиган бўлсада, ўзбек тилидаги адабиётларни суйиб ўқиб юрарди.

Умарнинг номини мактабимизга қўйсак, ҳаёти ҳар бир ёшга ўрнак бўладиган собиқ ўқувчимиз хотираси олдидаги инсоний бурчимизни бажарган бўлардик...

(Мактаб илмий бўлим мудири Холиқул аканинг сўзларидан)

«Тинчлик даврининг шаҳид кетган аскарлари...» Бу сўзларни энди эсласам, бир ҳамкасбимнинг мақоласида ўқиган эканман. Рўйхатларда ҳали номлари битилмаган марҳумларнинг қанчалигини ҳисоблаш мушкул. Ўтган йили газетамиз саҳифаларида афғон урушида қурбон бўлган йигитларимизнинг рўйхатини эълон қилдик. 1400 нафар... Бу ҳазилакам рақам эмас. Шундан сўнг рўзномамизга келган мактубларнинг ҳисоби йўқ. Уларнинг ҳаммасида дард,нола. Бири шаҳид кетган фарзандининг хотирасини абадийлаштириш учун баъзи бюрократ раҳбарларнинг тўсқинлик қилишаётгани ҳақида ёзган бўлса, яна бирови дилбандининг мазкур рўйхатга нега кирмай қолганлигининг боисини билгиси келади. Ҳатто бир ноҳия ҳарбий комиссарининг ёзишича, рўйхатда унинг ноҳиясидан яна бир нечта байналмилал аскарнинг номи тушириб қолдирилибди. Бу мактубларни ўқиб, менинг марҳумларнинг юқорида келтирилган ҳисобига шубҳам ортиб кетади. Чунки Афғонистонда шаҳид бўлган йигитларимизнинг сони ҳамон турли матбуот нашрларида ҳар хил талқин этилаётгани ҳам сир эмас-ку?

Ўтган йилнинг декабрида Ўзбекистонда байналмилал ва заҳирадаги жангчиларнинг уюшмаси тузилгани хайрли ишларнинг бошланишидан бири бўлди. Чунки ҳозирги пайтда «афғон»ларнинг, қолаверса хизматдан қайтган аскар болаларни қийнаётган масалалар ҳақида кўп ёзилмоқда. Лекин уларнинг дардини тинглайдиган одамлар ҳисобли. Қанчалари иш тополмай эшикларда сарсон бўлиб юрибди.

Аммо бу уюшманинг ишлари бирданига олға силжиб кетаётгани ҳам йўқ. Ҳали тўсиқлар кўп.

— Қоғоздан бошим чиқмайди, — дейди уюшма раислигига сайланган собиқ «афғон» Василий Мельничук куйиниб. — Эшик қоқиб «сўнгги умидим сиздан» деб илтижоли термулиб турган кўзларга қарашнинг ўзи бўлмайди-да! Уларнинг дардига малҳам топиш учун ҳали қўлимиз калталик қилади. Тўрт мучам ярим бўлиб қолган, соғлигидан айрилган, неча-нечалаб эшикларга кириб, иши битмай қайтган қуролдошларимга мен ҳам жоним билан ёрдам берсам дейман. Турли жойларда уларга кўрсатилаётган «мурувват»ларни эшитиб, бир дардингга минг дард қўшилади. Ҳали уюшмамизнинг ҳеч вақоси йўқ десам ҳам бўлади. Эндигина мустақил жамоат ташкилоти сифатида тан олинди.

Биздан ёрдам сўраб келаётганларнинг аксарият қисми «Хитой девор»ларидан ҳам мустаҳкам бўлмиш, шу пайтгача биров мушугини «пишт» демаган БЮРОКРАТИЗМнинг энг кучли тўсиқларига дуч келишмоқда. Биласизми, бизда бюрократия ҳатто афғондаги «қилни қирқ ёрадиган» душманлардан ҳам кучли, эҳтиёткор, «ўқ ўтмас»дир...

Умар менинг олдимга ҳар замонда келиб турарди. Жуда кўп дардлашганмиз у билан. Лекин сиз айтаётган қийинчиликлари ҳақида бир оғиз ҳам гап очмаганди. Афғонда бўлиб қайтганларнинг аксарият қисми ана шундай иродали инсонлар. Уларни давр шундай қилиб қўйган.

* * *

Зулайҳо момо Умарнинг сўнгги васиятини айтганида тўғриси, мен нима деб жавоб беришни билмай қолдим. «Ўша куни ҳаммамиз бошида эдик». «Энажон, Турсунқул ака менинг ўқишим қолиб кетди. Тошкентга бориб, дорилфунун раҳбарларига учраб кўринглар, Ўрол акам ўрнимга ўқисин, маълумоти бор, эплаб кетар», деди. Менинг хат-саводим йўқ, кўп нарсага ақлим етмайди. Бу ўғлим ҳам автомобиль йўллари билим юртини тугатган. Бу гапга Тошкентдагилар нима дейди, нима қўяди билмайман ҳали. Ёрдам беришармикан?»

Очиғи, момонинг бу саволи қай йўсинда ҳал этилиши биз учун қоронғу. Бу дорилфунун раҳбарларига ҳавола. Биз учун эса энг муҳими, тириклигида қадрига етолмаганимиз Умар ва Умарга ўхшаган яна қанчалаб фидойи дўстларимизни яхши кунларда хотирлаш. Шунингдек, бугун ёнгинамизда афғон урушини қарғаб йиғлаётган мунис волидалар, бор дарду-аламини ичига ютиб яшаётган падари бузрукворлар, оға-инилар, тул қолган бевалар кўнглига малҳам бўладиган икки оғизгина ширин сўзимизни айтиш ҳар бirimизнинг инсоний бурчимиз. Умарга ўхшаб Афғондан орттириб келган жароҳати, у ёқда кўрган жабру-жафолари етмагандек, бу ёқда — ўз элида, Ватанида бир калима яхши сўзни кутиб яшаётган «байналмилал» аскарларимиз дардини тинглаш.

* * *

Мақоламни ёзиб, тугатганимда Бахмалдан Умарнинг акаси Ўрол қўнғироқ қилиб қолди «Ойсоат ҳам кетиб қолди. Энам бечоранинг йиғлаганига чидолмаяпмиз. Биз ҳам қарши эмас эдик. «Майли, ҳали ёш бўлса. Гулдек умри хазон бўлмасин. Нима қилсин бу шўрлик. Айби укамизни севиб, ўз ота-онасидан, жигарбандларидан кечиб бўлсаям турмуш қургани эмасдир?» деймиз. Аммо энам «Умаримнинг фарзандини кўриб ўлсам, мингдан минг рози эдим-а? Кейин Ойсоат майли, қаерга кетса ҳам, бахт тилардим» деб зор-зор йиғлаб ётибдилар...»

Бу гапни эшитиб, Умарларникига борган кунимнинг эртаси Ойсоатнинг менга йиғлаб айтган гаплари эсимга тушди. «Ака, э бу ҳаётнинг аламли кунлари кўп экан. Нима қилайин, энди чидайман. Айниқса шу энамни (Умарнинг онасини айтганди) кўп ўйлайман. Ўзи адойи-тамом бўлди. Шу боласини ҳеч еру-кўкка ишонмасди. Ҳозир мениям оғирроқ иш қилдиргани қўймайди. «Неварамни кўрсам, кейин юрагим сал юмшармиди?» деб ҳар куни худодан менга тўзим ва омонлик тилайдилар. Ҳали ҳеч қаерга кетмайман...»

Қийин. Лекин начора? Ҳаёт шундай. Унинг барча жабру-ситамларига фақатгина одамизодгина чидаши мумкин. Мен ҳам кўп ўйладим. Балки Ойсоатни ҳам тушуниш керакдир? Аммо бевақт умри қандайдир бир калтабин сиёсатдонларининг мудҳиш хатоси туфайли хазон бўлган ўғлонининг, нуридийдасининг қони юриб тургувчи ҳали дунёга келмаган гўдакни — сўнгги умидини кутиб яшаётган Зулайҳо момони энди ким, қайси сўз билан юпата олар экан? Эҳ, ҳаёт сенинг бу қийноқли, инсон кўксини тирнаётган оғир саволларингга жавоб топишнинг имкони бормикан?.

Ўлкамизда Наврўз тантаналари давом этмоқда

ДИЛЛАРДАН ДИЛЛАРГА

Наврўзни афсонавий Қақнус қушига ўхшатишади. Ўтда ҳам куймайдиган, сувга ҳам чўкмайдиган бу сеҳрли қушга Наврўзни менгзашда дарҳақиқат катта мантиқ бор. Зеро, не-не зобитлар бу буюк Хуррамлик кунини эл-халқ кўнглидан, кўнглидан олиб ташлашга уриниб кўрмади. Оламда эзгулик, ҳақиқат устивор эканки, халқ руҳини, қувончини ўлдириб бўлмаганидек, Наврўзни ҳам маҳв этолмадилар.

Бугунги кунда у яна юртимизнинг азиз меҳмони. Сарин шамоллар муаттар гул ҳидларини таратаётган шу кунларда кўнглимиз осмонида ўша афсонавий қуш сингари ажиб бир янги, дилбар, ўктам руҳ кезиб юрибди. Эзгулик бўлиб диллардан дилларга, табассум каби лаблардан лабларга дўстлигу, меҳр-оқибат бўлиб хонадонлардан хонадонларга кўчиб юрибди у.

Оламда яхшиликнинг тантанасини кўрганда кўнгли равшан тортадиган, инсонийликка даҳлдор ҳар бир киши шу кунларда байрам кайфиятида сурурда. Редакциямиз почтасига муборак юртимизнинг турли гўшаларидан Наврўз қувончларини баҳам кўрмоқни хоҳлаган муштарийларимиздан ўтказилган ажойиб кечалар, тадбирлар, концертлар, халқ сайллари ҳақида келаётган хабарлар оқимининг кети узилмаяпти. Жумладан, ТошДУ талабаси Ҳ. Бобожонова Тошкент театр ва рассомлик санъати илм даргоҳида бўлиб ўтган сумалак сайли, шеърият оқшоми ҳақида ҳикоя қилса, бухоролик муаллима М. Ҳодиева ва қашқадарёлик М. Очилова Наврўзни гўзал нишонлаш борасида ўз мулоҳазаларини билдирганлар.

Хатлар орасида Наврўз айёмини биргаликда нишонлаш учун редакциямиз ходимлари таклиф қилинган мактублар ҳам талайгина. Албатта, барча муштарийларимизнинг, ёшларимизнинг бундай илтимосини қондириш имкониятини топа олмадик. Худди ана шундай таклифномалардан бири Сирдарё вилоятининг Гулистон ноҳиясидаги 9-ўрта-ҳунар техника билим юрти жамоасидан тушган эди. Билим юртининг тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари Мавлудахон Тўраева бизга бу қутлуғ айём тақиқланган йилларда ҳам ҳунар маскани ёшлари Наврўзни байрам қилишгани ҳақида сўзлаб, рўзномамиз ходимларини талабалар ижодини баҳам кўришга чорлади. Ана шу сабабли Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, ижодкор ёшлар бўлими мудири Муқаддас Абдусаматова, комсомол турмуши бўлими ходими Ҳайдар Акбаров билан биргаликда билим юртига ташриф буюрдик.

Бахтимизга 25 март куни ҳаво чарақлаб очилиб кетди. Билим юрти стадионидаги сайлгоҳда кўклам неъматларидан кўркам дастурхон безатилган. Сайлгоҳда жам бўлганлар ўрта ҳунар-техника билим юртининг икки қувноқлар ва зукколар командалари беллашуви баҳонасида байрам программасини томоша қилдилар. «Навбаҳор» ва «Бойчечак» командалари аъзолари халқ байрамининг ўтмишда қандай нишонланганлигини тасвирлаш, халқ лапар ва айтишувларидан намуналар ижро этиш, гул таърифини келтириш ва бошқа шартлар бўйича беллашдилар. Шартлар бўйича тайёрланган номерларда баҳор уйғотган навқирон руҳ сезилди. Сумалак сайли, кўпкари, қиз қуви ўйинлари, тўйлар тасвири намоён бўлди. Куйлар қўшиқларга, лапарлар аллаларга, яллаларга уланди. Оддий халқ вакиллари, ноҳия партия қўмитасидан, ноҳия комсомол қўмитасидан вакиллар, ҳунар-техника билим юртини битириб, халқ хўжалигининг турли соҳаларида ишлаётган собиқ талабалар янгиланган наврўзни муборакбод этдилар.

— Билим юрти комсомол ёшлари ташкилоти бизнинг таянч ташкилотларимиздан, — дейди Гулистон ноҳия комсомол қўмитаси биринчи котиби Неъматилла Элтоев. — Уларнинг байрам уюштириш борасидаги таклифи бизни қувонтирди. Чунки ёшлар байрам баҳонасида халқимизнинг унутилаёзган гўзал анъаналарини, қўшиқ ва лапарларини, эзгу хислатларини ўрганадилар, маънавий бойийдилар.

— 9-ўрта ҳунар-техника билим юрти янги биноға кўчиб ўтганига тўрт йил тўлди, — деб котибнинг сўзини давом эттирди ҳунар даргоҳи директори Орол Милтикбоев. — 450 нафар талабамиз мавжуд. Улар тракторчилик, шофёрлик, биолаборантлик, ветфельдшерлик касбларини ўрганадилар. Ҳунар даргоҳимизда фақат Ўзбекистондангина эмас, Ўрта Осиёдаги бошқа қардош жумҳуриятлардан ҳам талабалар таҳсил олишади.

Таркиби бўйича байналмилал талабаларимизнинг барчаси иқтидорли ёшлар. Буни бугунги наврўз байрами тантаналари пайтида ҳам яққол сезиш мумкин.

Дарҳақиқат, директорнинг сўзлари айни ҳақиқат. Зеро, бизда ҳунар ўқув юртларига ўрта таълим мактабларида ўзлаштириши паст бўлган, иқтидорсиз ўқувчилар боради, деган тушунча қарор топган. Бу мутлақо нотўғри эканлигига биз ушбу даргоҳ талабалари билан мулоқот чоғида яна бир карра амин бўлдик.

«Навбаҳор» ва «Бойчечак» беллашувидан сўнг ғолибларни тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Шундан кейин М. Абдусаматова, Ҳ. Акбаровлар ўзларининг дилбар шеърларидан ўқидилар. Навқиронлар баҳси жанговар дуранг билан тугади. Наврўз кунларида қувончу, шоду-хуррамлик ғалаба қилди. Биз унинг тантанаси барча дилларда устивор бўлишини тилаб қоламиз.

Амирқул КАРИМ,
«Ёш ленинчи» махсус мухбири.

СУРАТЛАРДА: Гулистондаги 9-ўрта ҳунар-техника билим юртида бўлиб ўтган байрам лаҳзалари акс этган.

Суратлар муаллифи **Е. САУТОВ.**

ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИГА

Бизнинг Жиззах устки трикотаж ишлаб-чиқариш бирлашмамиз жамоаси жумҳурият Наврўз жамғармасига 5 минг сўм пул ўтказди. Корхонамиз меҳнат жамоаси кенгашида шу қарорга келинди.

Бугунги кунда корхонамизда тайёрланаётган маҳсулотнинг 80 фоизи жангчи ўғил-қизларга аталган. Истардимки, ана шу кийим-кечакларни уларга болалар уйлари эмас, ота-оналари олиб кийғазишса.

И. ЖУМАҒУЛОВ,
бирлашма касаба уюшмаси раисининг муовини.

ЯНА КАСПАРОВ ВА КАРПОВ

Жаҳон чемпионлигига даъвогарларнинг баҳслари якунланди. Анатолий Карпов шахмат тожи соҳиби бўлиш учун яна Гарри Каспаров билан кураш олиб боради. Карпов голландиялик Ян Тимман билан бўлган «жанг»да 6,5:2,5 ҳисобида ғалаба қозониб, бу ҳуқуққа эришди.

Жаҳон чемпионлиги учун ҳал қилувчи ўйинлар шу йилнинг кузида бўлади.

ҒОЛИБЛАР САФИДА

Москвада классик кураш бўйича ўсмирлар ўртасида халқаро мусобақа бўлиб ўтди. Беллашувларда 308 нафар спортчи қатнашди.

Тошкентлик А. Гасюмов ва М. Ўрмонов ғолиблар сафидан ўрин олишди. Мутахассислар бу ёш полвонлар маҳоратини юқори баҳолашди.

КАРВОНБОШИ КИМ?

Футбол бўйича Олий лига командалари ўйинлари тобора авж олмоқда. Навбатдаги турда «Черноморец», айниқса, муваффақиятли қатнашди. Одессалик футболчилар Волгоградда маҳаллий «Ротор»ни 2:0 ҳисобида мағлубиятга учратишди. Иккала тўпни ҳам Кондратьев киритди.

Бу ғалаба билан «Черноморец» 4 ўйиндан 6 очко тўплаб, турнир жадвалининг 3-поғонасига кўтарилди.

«Днепр» бу гал «Жальгирис» билан учрашиши керак эди. Учрашувда қатнашишдан бош тортганликлари учун вильнюслик футболчилар ҳисобига мағлубият ёзилди — 3:0. «Жальгирис» командасининг мамлакат чемпионатида иштирок этиш-этмаслиги 29 мартда СССР футбол федерацияси ижроқўмининг йиғилишида узил-кесил ҳал этилади.

«Металлист» ўз майдонида Марказий Армия спорт клуби футболчиларини қабул қилди. Бу ўйинда меҳмонлар 1:0 ҳисобида ғалабага эришдилар. МАСК 5 очко билан турнир жадвалининг тўртинчи поғонасини эгаллаб турибди.

Минск ва Москва динамочилари ўртасидаги учрашувда ҳисоб очилмади.

Турнир жадвалида қайси команда карвонбошилик қилмоқда? Уч ўйиндан 6 очко жамғарган Москванинг «Спартак» клуби биринчи ўринни эгаллаб турибди. Спартакчилар рақиблар дарвозасига 9 та тўп киритиб ўз дарвозаларидан 5 та тўп ўтказишган.

«ЛОКОМОТИВ»ДА АМЕРИКАЛИК ФУТБОЛЧИ

Американинг «Орландо Лайонз» клуби футболчиси Дейл Малхоллэнд анчадан буён совет футболида ўзини синаб кўришни орзу қилиб юрар экан. Ниҳоят у мақсадига эришди. Америкалик футболчи Москванинг «Локоматив» командаси билан шартномага имзо қўйди. У 12 ой давомида темир йўлчилар сафида майдонга чиқади.

Дейл 25 ёшда. У профессионал футболчи. Илгари АҚШ, ГФР, Жанубий Корея, Гонконг командаларида ўйнаган.

Она тилимиз—бебаҳо мулкимиз

ҚОНУН ВА АМАЛ

Ўзбекистонда ўзбек тилига давлат тили мақоми бериш тўғрисидаги Қонун қабул қилингач, Қонун лойиҳаси муҳокамаси пайтидаги жўшқин фикрлар билан йўғрилиб кетган дадил ҳаракатлар гўё сўна бошлади. Оммавий ахборот воситалари ҳам (айримларини истисно этганда) Тил ҳақидаги Қонун қандай бажарилаётгани ҳақида жуда кам мақола бера бошладилар. Ҳатто ижтимоий онгда «туя кўрдингми, йўқ» қабилида иш юритилаётгандек.

Узоққа бормай, шундоққина Тошкент — Қонун қабул қилинган пойтахтнинг чеккасида жойлашган Чирчиқ шаҳрига бирров қадам ранжида қилсангиз, бас, Тил ҳақидаги Қонун қабул қилингунча аҳвол қандай бўлса, у ерда ҳозир ҳам сира ўзгариш йўқлигига гувоҳ бўласиз. Биронта ўзбекча шиор, панно учратмайсиз, маҳкамаларнинг атамалари ҳануз русча. Бундай шаҳарлар, ноҳия марказлари, посёлкалар жумҳуриятда камми!

Марҳамат, Тошкент шаҳрига қарашли Сергулли (Сергели эмас) ноҳиясига келинг-да, истаган маҳкама идорасига киринг. Бу ерда ўзбек тилида мулоқот қила олиш вазиятининг ўзи йўқ. Мана, ноҳия шифохонаси. Унинг деворларига турли касалликлардан сақланишга қаратилган жуда қимматли маслаҳатлар, тавсиялар берилган. Улардан баҳраманд бўлиш учун ё рус миллатига мансуб бўлишингиз ва ёки рус тилини обдан билишингиз шарт. Шўринг қурмағур ноҳиядан ёхуд шаҳар четидан, ўзбек маҳаллаларидан келган туб аҳолининг ҳолига вой.

Марказда Тил ҳақидаги Қонун бажарилиши устидан назорат олиб борадиган Комиссия тузилгани кўп маъқул ва хайрли иш бўлди. Аммо у комиссиянинг жойларда таянч нуқталари бўлмаса, худди аскарсиз лашкарбошига ўхшаб қолиши турган гап. Фикримча, қишлоқ, маҳаллалардан тортиб, ноҳия ва вилоятларгача Ўзбекистонда Тил ҳақидаги Қонунни амалга оширишга кўмаклашадиган вақтда ижтимоий уюшмалар тузилиши лозимга ўхшайди. Улар шу ишга фидойилик кўрсатишга ихтиёрий равишда жазм қилган одамлардан ташкил топмоғи даркор. Бундай ҳаракатга Ўзбекистон комсомоли Марказий Қўмитаси бошчилик қилганда, унинг обрўйи фақат ёшлар орасидагина эмас, балки бутун жамоатчилик назарида ҳам бағоят ошиб кетган, бинобарин, кўпчиликнинг ишончини қозонган бўларди.

Тарихда юз берган барча инқилобий ҳаракатларнинг асосий ижрочи кучи ёшлар. Қайта қуришнинг инқилобий иш эканини англаётган кишилар ёшларнинг шижоатини бунёдкорлик томонга буриб юбориш учун ҳаракат қилмоқдалар. Аммо маҳкама идораларининг чор девори асири бўлиб қолган айрим кишилар сохта жонкуярликдан нарига ўтолмаяптилар.

Шунинг учунми, икки хил муносабатга дуч келяпмиз. Масалан, Октябрь ноҳиясига қарашли 35-поликлиникада Қобил ака Ўринбоев бир бўлимга бошчилик қилади. Ўзи кўп маълумот ва етарли тил бойлиги эгаси бўлишига қарамай, ўзбек тили луғатига доир ҳамма китобларни идорасига келтириб қўйган. Ундан бошқалар ҳам баҳраманд бўлиб борадилар, ўзи эса сўз оралиғида ўринсиз рус сўзларини ишлатиш маданиятсизлик нишонаси эканини эринмай уқдириб боради, ўзбек тили нутқ бойлигига эга бўлмаган одамларга нима қилиш кераклигини ўргатади.

Бунга қарама-қарши ҳаракатларни ҳам кўриш мумкин. Масалан, Тошкент политехника институти ўқитувчилари орасида доимий рус тилида гапириш фойдали, бу маданиятлилик нишонаси деб билувчилар ҳам йўқ эмас. Уларга қолса бутунлай ўзбеклардан ёки ўзбек тилини биладиган одамлардан иборат коллективларда ҳам рус тилида гапириш лозим. Шундай қилинганда, гўё одамлар иккинчи она тилидан маҳрум бўлиб қолишнинг олди олиниб қолган бўлар эмиш.

Бу институтда атамалар, кўргазмалар ҳануз рус тилида. Раҳбариятнинг тан олишича, давлат тилини бажариш манфий (минус) «уч» баҳога лойиқ.

Ўзбекистон 1991 йилда хўжалик ҳисобида ишлашга ўтиши назарда тутилмоқда. Бундай шароитда Давлат тилининг ижтимоий-сиёсий аҳамияти ошиб кетиши равшан. Бинобарин, бу ҳақиқатни ҳаммага англатиш, уларни ҳаракатга келтириш учун мутасадди ташкилотларни мудроқликдан уйғотиш керак, деб ўйлаймиз. Акс ҳолда жумҳуриятимизда яшаётган турли миллат вакиллари ўртасидаги дўстлик таҳлика остида қолиши мумкин.

Ўзбек тилининг ижтимоий ва давлат миқёсидаги камситилиши, унинг ҳалокат ёқасига келиб қолишида жумҳуриятимиздаги тилшунос олимларнинг ҳам айблари бор. Улар тилларнинг пироварди бирлашиб кетиши, унда бир тил асос бўлиб қолиши тўғрисидаги сохта назарияни «асослаш» учун чакана меҳнат қилмаганлар. Тилшунос олимлар ҳам, филологлар ҳам эндиликда ўша гуноҳларини ювиш ҳиссини англасалар ёмон бўлмасди. Аммо, афсуски, шундай бўлмаяпти.

Ўзбек тилини қурама, дағал тилликдан тезроқ чиқариш учун барчамиз баббаравар курашга отланмасак бўлмайди. Яқинда ўзига хос тажриба қилиб кўрдик. Ўртоқлар даврасида бир издиҳомда ким камроқ рус сўзларини пала-партиш ўзбек тили сифатида ишлата олар экан, деб дафтар тутдик-да, ҳар бир исм-шариф қаршисига ўша одам ишлатган ва ўзбек тили сифатида беихтиёр қўллаган сўзларни ёзиб бордик. 12 нафар киши 2-3 соат давомида 100 тача бегона сўзларни ўринсиз ишлатди.

Яқинда бир маъруза матнини тайёрлашга тўғри келди. Унинг остига «муаммоли маъруза матни» деб қўйдим. Тўла ўзбек сўзларидан таркиб топган бу жумлани талабалар у ёқда турсин, ҳатто Олий маълумотли баъзи ўқитувчиларимиз ҳам тушунишмади. Уни «проблемали лекция тексти» деб «тузатганимдан» кейингина, ҳамма учун тушунарли бўлиб қолди.

Маълумки, одамлар, халқлар тиллари қанчалик жозибали, бой ва хилма хил товланишларда бўлса, инсон ва инсонлар тафаккури ҳам шунчалик равнақ топган, оламдаги, атроф-теварагидаги нарса, ҳодиса, жараёнлар, улар ўртасидаги кўзга дарҳол илиниши қийин бўлган боғланишларни инъикос эттира оладиган бўлади. Тил бойлиги фикр бойлигига, инсон маънавий оламининг бойишига, демак, унинг ақлий ва меҳнат қобилиятларининг кенгайишига олиб келади. Бинобарин, инсон аввало ўз она тилисини ҳар томонлама, чуқур ва мукаммал билиб олса, унинг бошқа тилларни ўрганиши ҳам осонлашади. Озгина ўз она тилини, яна шунча рус тилини билган одам баркамол шахс бўла олмайди. Социализмни қайта қуришни жадаллаштириш инсон омилини фаоллаштиришни тақозо этиб турган бир пайтда тил ва тафаккурнинг диалектик бирлиги масаласига марксча-ленинча нуқтаи назардан ёндашиш муҳимдир.

Буйруқбозлик — маъмурий система кенг тафаккур қилувчи, сўз бойлиги етарли бўлган, танқидий фикрловчи одамларга муҳтож эмас эди. Ошкорароқ айтсак, у система учун ўртамиёна одамлар, нуқул ижрочиликдан бошқани мулоҳаза қила олмайдиган ўзига хос манқуртлар керак эди. Ҳозир ҳам маъмурий-буйруқбозлик системасидан манфаатдор бўлган кишилар одамлар тафаккурининг ривожланишини истамайдилар, шунинг учун ҳам Тил ҳақидаги Қонунни бажариш йўлига рахна солмоқчи бўладилар. Ҳатто баъзилар ўзбек тили, шу кўҳна тилнинг ижтимоий салмоғига шубҳа билан қарайдилар.

Хўш, ўзбек тили нима ўзи?

Ниҳоятда чуқур мантиқ ва жўшқин ҳис-туйғуларни ифода эта олган ҳазрат Навоий тили; эркка, озодликка интилувчи халқнинг дарди, аламнинг содда, равон ифодаси бўлган шоҳ Бобур тили; мусиқавий нафис, ҳисларни тўлалигича тараннум эта олган Машраб тили; Шарқнинг нафис, бағоят гўзал, шарм-ҳаёли маданиятининг руҳи сингдирилган Увайсий, Нодирабегим тиллари; юксалиб келаётган миллий ижтимоий онгнинг уфуриб турган нафасини англата олган Муқимий ва Фурқат тили; инқилобий руҳнинг мусиқавий жаранги сифатида янграган ва шунинг учун ҳам саводсиз ва чаласавод одамларни ҳам улуғ бунёдкорлик курашига даъват эта олган Ҳамза Ҳакимзода тили; кўҳна ўтмишнинг иффатли, сокин ҳаётини унинг ноинсоний жиҳатлари билан китобхон қалбига етказа олган ва бағоят ширалилиги билан ҳар қандай одам кўнглини ўзига ром эта олган Абдулла Қодирий тили; ниҳоят ўзбекларнинг Пушкини даражасига кўтарила олган ўйноқи, содда, равон, жўшқин ҳис туйғу ва эҳтиросларнинг мужассами бўлган Ҳамид Олимжон тили...

Нега биз кўпинча минбарларда туриб марксизм-ленинизмга содиқ эканлигимизни кўкракларимизга уриб, гапирамиз-у, айни вақтда амалий фаолиятда улуғ даҳолар дастурларини назар-писанд қилмайдиган бўлиб қолганмиз? Нега байналмилалчилик деганда миллий манфаатларни, миллий маданиятда ва анъаналарда ўз ифодасини топган ва чуқур тарихга эга бўлган қадриятларни оёқости қилиб бўлсада ўз лавозимларимизни сақлаб қолиш, ҳокимият пиллапоясидан юқорироғига чиқиб олиш пайини кўзлайдиган бўлиб қолдик?! Ахир ўзбек тилини қашшоқликда айблаб, у билан ҳозирги замон техникаси ва технологияси тараққиётига эга бўлиш мумкин эмас, деган маънода гапирадиган одамларнинг бугун ҳам ошиғи олчи эмасми! Марҳамат, халқингни, ўз аждодларинг азиз қонлари билан йўғрилган юртингни қанчалик ҳақорат қилсанг, мартабанг шунчалик улуғ бўлиб, еганинг олдингдаю, емаганинг кетингда бўлади, деган фикрни онгимизга сингдиришмоқчи бўлишмаяптими, баъзилар?

Менинг назаримда, байналмилалчилик баландпарвоз сўзларда ифодаланиши керак бўлган мавҳум тушунча эмас, балки амалий ҳаракатларда ҳар сонияда ва ҳар доим намоён бўлиб турадиган тенглик муносабатларидир. Шу тенглик муносабатларига заррача путур етар экан, у жойда байналмилалчилик ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Миллат номи билан аталган музофотдаги тилнинг ижтимоий аҳамиятини камситган одамларни марксчи-ленинчилар ҳеч қачон байналмилалчилар деб билмаганлар ва билмайдилар ҳам. Дунёда иккита ёки бир нечта ўзбек миллати йўқ, бу миллат фақат битта бўлиб, у шу музофотда яшаётгани тарихий ҳақиқатдир. Ўзбекистонни кўп миллатли жумҳурият деб эълон қилиш, бу навбатдаги мафкуравий кўзбўямачилик бўлиб, ўзгалар эътиборини илмий ҳақиқатдан чалғитишдан бошқа нарса эмас. Ўзбекистонда яшаётган руслар, украинлар, қозоқлар, тожиклар ва бошқаларни миллат дейиш кулгилидир, улар бошқа жойларда миллат сифатида яшаётган халқларнинг бу ердаги вакилларидирлар. Улар тарихан таркиб топган музофотлардагина миллат сифатида яшайдилар, улар тилларининг тақдири, кафолоти ўша жумҳуриятлар масъулиятидадир. Шу ҳақиқатни айтишимиз, уқтиришимиз Тил ҳақидаги Қонунни бажариш заруратини тушунишга ёрдам берган бўлур эди.

Ҳозирги тарихий тараққиёт ҳар бир жумҳуриятнинг мустақиллигини қоғозда эмас, амалда ҳар томонлама тан олинишини тақозо этаётган экан, бу аввало тил сиёсатида аксилленинча йўналишларга тез, ҳеч иккиланмасдан барҳам беришни талаб этади. Ўзбек тилининг давлат тили даражасига кўтарилиши жумҳуриятда муқим яшашга қарор қилган ҳамма миллат вакиллари манфаатларига тамомила мувофиқ келади. Бу ҳақиқатни чин байналмилалчилик нуқтаи назарида турган рус ва бошқа қардош халқларнинг вакиллари эътироф этишаётгани қувончлидир.

Соғлом фикрли, узоқни кўриб иш тута оладиган одамлар, ижтимоий табақалар нуқтаи назарида турайликми ёки бурнидан нарини сезишдан маҳрум бўлиб қолган турғун фикрли одамлар интилишларига монанд ҳаракат йўналиши белгилайликми? — бугун гап шу ҳақда кетяпти. Тил ҳақидаги Қонунни навбатдаги қоғозбозликка айлантириш майллари борлигидан кўз юммаслик керак.

Тил ҳақидаги Қонун бажарилишидан ўзбек халқи ҳам, жумҳуриятда муқим яшаш иштиёқида бўлган ва чин байналмилалчилик нуқтаи назарида турган бошқа миллат вакиллари ҳам манфаатдордирлар. Демак, Ўзбекистонда яшаётган 90 фоиз одамнинг манфаатига лоқайд қараётган баъзи маҳаллий ҳокимият вакилларига нисбатан зўрлик ишлатилса, яъни уларни Тил тўғрисидаги Қонунни бажаришга мажбур этилса, ҳуқуқий жиҳатдан тўғри иш қилинган бўлади. Иккинчи томондан, Қонунни бажариш учун умумхалқ ҳаракатини вужудга келтириш ҳам муҳим бўлиб, бунга жумҳурият комсомол ташкилоти раҳнамолик қилса, айни муддао бўлур эди.

И. КАРИМОВ,
фалсафа фанлари номзоди, ТошПИ доценти.

(Рўзномамизнинг навбатдаги сони 30 мартда чиқади).

ТВ

29 МАРТ — ПАЙШАНБА

● ЎзТВ I

11.30 «Абу Бакар», «Қасамёд қилмай туриб». Телефильмлар. 12.10 «Медуза нималарни эшитди», «Қора қуён». Мультфильмлар. 12.30 «Мен — Тянь-Шань». Бадиий фильм. 2-серия.

* * *

17.30 «Иш билан исботла». Телефильм. 18.00 Кўрсатувлар программаси. 18.05 «Кичик дўстлар саргузаштлари». Мультфильм. 18.20 «Саломат бўлинг!». 18.50 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Саҳифаларга сиғмаган сатрлар». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 «Алифбо сабоқлари». 20.20 «ЎзССР Ички ишлар министрлиги матбуот маркази хабар қилади...». 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Дебют». Ўзбекистон Давлат телерадиоси «Тановар» ансамблининг концерти. 22.00 «Ахборот». 22.20 «Эртага — премьера». Кинокўрсатув. 23.30 Янгиликлар. 23.35 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

18.05 Болалар учун. «Юлдузча» (рус тилида). 18.40 «Маҳбубим, азизим, суюклигим, ёлғизим». Бадиий фильм («Ленфильм»). 19.50 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Қайсар ва ўжар». Жумҳурият модалар марказининг ижодий йўналишлари ҳақида (рус тилида).

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Наво». Мусиқий-ўқув кўрсатуви. 22.00 «Шифобахш ўсимликлар». 22.20 Телетомошабинларнинг талабларига биноан. «Артист». Бадиий фильм. 1-серия (рус тилида, Ҳиндистон).

● МТ I

6.00 «120 минут». 8.00 «Малика». Мультфильм. 8.10 Футбол. Ўртоқлик учрашуви. СССР — Голландия терма командалари. Киевдан кўрсатилади. 9.50 В. Чичибабин. «Ҳеч қачон ўзимни шоир деб ҳис этмаганман». 10.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 11.55 Коллаж (реклама, эълонлар, ахборот). 12.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

16.00 «Хомо дуплекс». Ҳужжатли фильм. 16.20 Илмий хабарнома. 17.05 «Бор бўл, мусиқа!». «Илк қадамлар». 17.20 «...16 ёшгача ва ундан катталар». 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 18.30 «Эфирда мусиқа». 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Долзарб интервью. 21.10 «Икки кишилик қўшиқ». Саратовдан кўрсатилади. 21.40 «Чигал масала». Кўрсатувни В. Познер олиб боради. 23.00 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика. 9.15 Испан тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун. 9.45 Ҳужжатли фильмлар: «Кичик Нина», «Ўйин». 10.15 «Икки капитан». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 4-серия. 11.25 Испан тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун. 11.55 Ритмик гимнастика. 12.25 Такрорий телефильмлар сеанси. «Варьканинг ери». 4-серия.

* * *

16.00 «Ўқитувчилар мусиқаси». Волгограддан кўрсатилади. 17.00 «Манзарали боғдорчилик. Боғ-хиёбон санъати тарихи». Илмий-оммабоп фильм премьераси («ЦНФ»). 17.30 Ритмик гимнастика. 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан). 18.30 СССР Олий Советининг сессиясида. Танаффус пайтида (19.30) — Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Икки кучук ҳақида».

ЁШ МУХБИРЛАР ДОРИЛФУНУНИ ТИНГЛОВЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«Ёш ленинчи» рўзномаси қошидаги «Ёш мухбирлар» дорилфунунининг навбатдаги машғулоти шу йил 30 март жума куни соат 17 да редакция биносида ўтказилади.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитаси ва Ўзбекистон ССР Ёшлар ташкилотлари қўмитаси аппаратлари ходимлари Ўзбекистон ССР Ёшлар ташкилотлари қўмитаси раиси А. Х. Саидовга отаси

Холмат САИДОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

«Ёш ленинчи»

«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана

Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

ТЕЛЕФОНЛАР: ҚАБУЛХОНА 32-56-58 ХАТЛАР БЎЛИМИ 32-54-65

513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ

ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Р — 04170.

Д — 23206.